

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Maire Liidlein

**FÜÜSILISE ISIKU KRÜPTOVALUUTA TEHINGUTE
DEKLAREERIMISE PARENDAMISE VÕIMALUSED**

Lõputöö

Juhendaja:

Jelena Aasma, magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Kaasjuhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2022

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2022
Töö pealkiri eesti keeles: Füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimise parendamise võimalused	
Töö pealkiri võõrkeeles: <i>Opportunities to Improve the Reporting of Cryptocurrency Transactions as a Natural Person</i>	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud teemal „Füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimise parendamise võimalused“. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning eesti- ja inglisekeelse kokkuvõttega. Töö koosneb 51-st leheküljest, sisaldab kolme tabelit, seitset lisa ja ühte joonist. Lõputöö koostamisel kasutas autor 51 erinevat inglise- ja eestikeelset allikat. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada füüsilise isiku krüptotehingute andmete haldamise probleemkohad deklareerimise protsessis ja võimalikud lahendused LHV Panga näitel. Lõputöö uurimisprobleem on, kuidas parandada krüptovaluuta tehingute deklareerimise protsessi. Uurimistöös kasutati andmekogumise meetoditena ankeetküsitlust ning osalusvaatluse analüüsi. Osalusvaatluse käigus vaadeldi kolme erinevat platvormi krüptovaradega kauplemiseks. Uuringu tulemustest selgub, et inimesed on teadlikud krüptotehingute kasumi deklareerimiskohustusest, kuid deklareerimine jääb tegemata ebapiisava aruandluse ja ajamahukuse tõttu. Peamiseks probleemiks on välisplatvormide puudulik aruandlus, tehingute kättesaadavus ning ajamahukas andmete haldamine. Lõputöös teeb autor järeldusi ja ettepanekuid LHV Pangale krüptovara tehingute andmete automatiseerimiseks ning ettepanek Maksu- ja Tolliametile kontrollimeetmete suurendamiseks füüsiliste isikute krüptotehingute deklareerimata jätmise osas.</p>	
Lisad:	
Võtmesõnad: krüptoraha, digitaalraha, virtuaalvääring	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>Bitcoin, Ethereum, peer-to-peer</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Maire Liidlein	
<p>Töö autor: Maire Liidlein. Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p>	
Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Jelena Aasma	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaasjuhendaja: Maret Guldenkoh	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS	4
SISSEJUHATUS	5
1. KRÜPTOVALUUTA OLEMUS JA DEKLAREERIMINE	8
1.1. Krüptovaluuta olemus ja ajalugu	8
1.2. Krüptovaluuta tehingutega kaasnevad probleemkohad maailmas	11
1.3. Füüsilise isiku tulu krüptovaluutas	17
1.3.1 Füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimine Eestis	20
2. EMPIIRILINE UURING	23
2.1. Uuringu meetodika, protsess ja valim	23
2.2. Eraisikute teadlikkus krüptovara deklareerimiskohustusest	25
2.3. Krüptovaluuta tehingud erinevatel platvormidel	29
2.4. Järeldused ja ettepanekud	31
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	40
Lisa 1. Investeerimishuvilistega läbi viidud ankeetküsitluse küsimused	45
Lisa 2. Ankeetküsitluse koodipuu	46
Lisa 3. Residendist füüsilise isiku tuludeklaratsioon vorm A (Eestis saadud tulu)	47
Lisa 4. Residendist füüsilise isiku tuludeklaratsioon vorm A (Välisriigi tulu)	48
Lisa 5. LHV Panga krüptotehingute maksuaruanne	49
Lisa 6. <i>Binance.com</i> platvormi tehingute aruanne	50
Lisa 7. <i>Gate.io</i> platvormi tehingute aruanne	51

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

IRS – *The Internal Revenue Service* (eesti keeles: maksuamet)

NFT – *non-fungible token* (eesti keeles: mitteasendatav vara)

RahaPTS – Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus

Peer-To-Peer network (P2P) – võrdõigusvõrk ehk arvutivõrk, mille kõik sõlmed on oma juhtimis- või talitlusvõimelt ekvivalentsed

John Doe kohtukutse – kohtukutse, mis on väljastatud tundmatule kostjale, keda nimetatakse *John Doe*'ks.

FIFO meetod – *First In First Out*

SISSEJUHATUS

Tulumaksuseaduse § 15 lg 1 ja § 37 lg 1 järgi maksustatakse Eestis tulumaksuga kõik kasumlikud krüptovaluuta tehingud, sh ostes-müües või vahetades virtuaalset valuutat teise virtuaalse valuuta vastu. Kasu vara vahetamisest on vahetatava vara soetamismaksumuse ning vahetuse teel vastu saadud vara turuhinna vahe. (Tulumaksuseadus, 1999)

2021. aasta pensionireform on andnud inimestele võimaluse avada endale pensioni investeerimiskonto, mille kaudu saab ise valida, kuhu oma pensioniraha finantsturgudel paigutada. Viimastel aastatel on inimeste huvi investeerimisvaldkonna vastu palju kasvanud (Lepik, 2020). Lõputöö aktuaalsust rõhutab krüptovaluuta soetamine LHV panga kaudu, mis võimaldab sellist soetust teha esimese pangana Eestis. Deklareerimisel tuleb kõikide krüptotehingute soetusmaksumused ja müügihinnad märkida ning nende andmete välja võtmine välisplatvormidelt võib olla aeganõudev ja keeruline. Kuna välisplatvormidel krüptotehinguid tehes ei jõua andmed automaatselt Maksu- ja Tolliametisse, siis võib see olla probleemiks, kus tehingud jäävad deklareerimata ning riigil jääb tulu saamata.

Lõputöö teema uudsus seisneb selles, et varem ei ole krüptovaluutade deklareerimise probleemkohti uuritud maksumaksjate halduskoormusest tulenevalt. Lisaks, on aastatel 2020-2021 füüsiliste isikute krüptotehingute maksustamiste juhtumite menetluste arv suurenenud (Postimees, 2021). Samadel aastatel on ka virtuaalväeringute valdkonnas riskid kiiresti kasvanud ning nõudnud Rahandusministeeriumilt kiiret tegutsemist (Rahandusministeerium, 2021). Lõputöö annab ülevaate, millal tuleb krüptotehingud deklareerida ning milliseid võimalusi pakub LHV krüptovaluuta ostmiseks ja tehingute deklareerimise lihtsustamiseks. Teema on asjakohane, sest Eesti elanike investeerimishuvi on viimastel aastatel kasvanud ning võimalusi krüptovaluutadega kauplemiseks on tekkinud mitmeid. LHV Pank on esimene pank Eestis, kes pakub krüptovaluuta tehingutega kauplemist (AS LHV Pank, 2021). Kuna tegemist on Eesti ettevõttega, siis loob selline teenus investeerimishuvilistele mugavama võimaluse krüptotehingute ostmiseks ning Maksu- ja Tolliamet saab lihtsamini elanike tulusid

kontrollida. Lõputöö annab ülevaate, miks on selline teenus vajalik ja kas selline teenus täidab oma eesmärgi tuludeklaratsiooni täitmise lihtsustamiseks.

Lõputöö uurimisprobleemiks on küsimus: kuidas parandada füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimise protsessi? Probleemist lähtuvalt püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Millisel moel on toimunud krüptovaluuta areng?
2. Millised probleemid kaasnevad krüptovaluuta tehingute deklareerimisel?
3. Kuidas krüptovaluuta tehingute deklareerimise protsessi Eestis tõhustada?

Lõputöö eesmärk on välja selgitada füüsilise isiku krüptotehingute andmete haldamise probleemkohad deklareerimise protsessis ja võimalikud lahendused LHV Panga näitel.

Eesmärgist lähtuvalt püstitasin järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida krüptovaluutade olemust lähtudes teadusallikatest.
2. Analüüsida füüsilise isiku krüptotehingute deklareerimise probleemkohti LHV Panga näitel.
3. Sünteesida teooria ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi ja ettepanekuid investeerimishuvilistele andmete haldamiseks, Maksu- ja Tolliametile ja LHV Pangale füüsilise isiku krüptovaluuta deklareerimisprotsessi lihtsustamiseks.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks viidi läbi kombineerituna kvalitatiivne ja kvantitatiivne uuring. Andmeid kogutakse kasutatakse erinevaid kauplemisplatvorme, krüptorahade veebikeskkondi, ajalehtede ja muude väljaannete artikleid ning teemakohast kirjandust. Kvantitatiivse uurimismeetodi abil analüüsitakse investeerimishuviliste ja investeerimisega tegelevate eraisikute hinnanguid krüptotehingute deklareerimise protsessi kohta. Andmekogumismeetodina kasutatakse elektroonilist ankeetküsitlust. Küsitletavad on valitud eesmärgistatud mugavusvalimi alusel sotsiaalmeedia investeerimishuviliste grupist. Avatud küsimuste vastuste analüüsimiseks kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi. Lisaks, teostatakse osalusvaatlus.

Autor viib läbi osalusvaatluse 2021. aasta krüptotehingute deklareerimise protsessis, kasutades LHV Panga maksuaruannet ning välisplatvormil kaubeldud krüptovaluutade andmeid ning teeb järeldusi ja ettepanekuid LHV Pangale, Maksu- ja Tolliametile ja investeerimishuvilistele.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Teoreetilise osa peatükk käsitleb krüptovaluutade olemust, ajalugu ning kirjeldab probleemkohti Eestis ja maailmas. Lõputöö teises peatükis kirjeldatakse uuringu metoodikat, protsessi ning analüüsi. Tuuakse välja ankeetküsimustiku, osalusvaatluse ja analüüsi tulemused ning tehakse järeldused ja ettepanekud.

1. KRÜPTOVALUUTA OLEMUS JA DEKLAREERIMINE

1.1. Krüptovaluuta olemus ja ajalugu

Et täielikult mõista, mis on plokiahel, krüptoraha ja selle tehnoloogia, on tähtis mõista selle ajalugu ja olemust.

Inimesed on tuhandeid aastaid kaubelnud erinevate rahaliikidega. Kasutatud on mitut tüüpi väärisesemeid, mis toimivad vahetusvahendina. Varasematel aegadel vahetati kaupade ja teenuste vastu teravilja, veiseid, karpe ja kalliskive. Seda tüüpi raha, mida saame katsuda ja näha, võib pidada füüsiliseks rahaks. Tsivilisatsiooni arenedes arenesid ka poliitilised süsteemid. Lõpuks konsolideerusid hõredad hõimud ja külad kuningriikideks, osariikideks ja impeeriumiteks. Läbi erinevate ümberkujundamiste nägime, kuidas meie raha muutus poliitiliseks rahaks. Raha, mida juhtis ja emiteeris näiteks kuningas, keiser või nagu tänapäeva ühiskonnas – keskpang. Riigi emiteeritud mündid, vekslid, pangatähed, maksustamine, reguleerimine ja rahapoliitika – kõik tekkisid sellest nihkest. (Richard, 2015 p. 2) Sakslased kasutasid II maailmasõja ajal kuulsalt krüptograafiat, salakoodi kirjutamise kunsti ja teadust, et varjata sidet liitlasvägede eest. Üheksakümnendate alguses tegi rühmitus nimega *cypherpunks* (nüüd häkkerite ja krüptograafide poolt legendaarseks peetav) ettepaneku luua krüptotehnoloogial põhinev digitaalne valuuta, mille tulemuseks oli mitu ebaõnnestunud katset. (Sykes, 2019 p. 62)

Krüptoraha on digitaalraha, mis on osutunud populaarseks lisavõimaluseks füüsilisele rahale (Bokert & Hahn, 2022, p. 50). Erinevaid virtuaalseid valuutasid on tänaseks tuhandeid, populaarseimad on *bitcoin*, *Ether*, *Ripple*, *Bitcoin Cash*, *Stellar* jne. Kõige tuntumad nendest on *bitcoin* ja *Ethereum*. Krüptoraha arv on täpselt määratud, näiteks *bitcoinide* arv on 21 miljonit. (Blahušiaková, 2022, p. 18) Kui investor on soetanud *bitcoini*, siis jälgitakse seda "plokiahelas", mis on sisuliselt pearaamat ning seda pearaamatut jagatakse kõigile *bitcoini* kasutajatele. Iga kord, kui tehing toimub, värskendatakse ka plokiahelat. Iga *bitcoin* identifitseeritakse plokiahelas avaliku võtmeaga, mis on sisuliselt *bitcoinile* määratud kood. Kasutaja jääb aga anonüümseks. *Bitcoini* omamiseks ja kasutamiseks, peab olema "privaatvõti" või kood, mis on teada

ainult kasutajale. (Bokert & Hahn, 2022, p. 50) Erinevad ettevõtted ja valitsused on hakanud mõistma, et plokiahela tehnoloogia on andmete salvestamise tulevik. Plokiahel kasutab tehinguteks detsentraliseeritud meetodit. Tehingud, mis toimuvad otse *peer-to-peer network* kaudu nimetatakse detsentraliseeritud meetodiks. Detsentraliseeritud tehnoloogia annab kasutajale privaatsuse ning tehinguid saab teha turvaliselt. (Shulman, 2020, pp. 839-840) Plokiahelat võib pidada kõikehõlmavaks kontseptsiooniks, mis hõlmab paljusid erinevaid tehnoloogiaid ja rakendusi. Plokiahel on digiteeritud detsentraliseeritud pearaamat, mis võimaldab pidada arvestust kõigi *peer-to-peer* tehingute kohta, ilma et oleks vaja tsentraliseeritud asutust. Plokiahela kontseptsiooni saab võrrelda internetiga, millel on sarnased mitmesugused tehnoloogiad ja rakendused. Seda paralleeli jätkates usuvad mõned eksperdid, et plokiahelal võib olla äris sama suur muutus kui interneti tulekuga ning võib asendada keskpanganduse platvorme. (Woodside, *et al.*, 2017, p. 66)

Bitcoin kirjeldas isik või isikud esmakordselt 2008. aastal valges raamatus, kes kasutas(id) pseudonüümi Satoshi Nakamoto. Tänapäevani on teadmata, kas bitcoin loodi üks isik või mitu isikut. Nakamoto valge raamat kirjeldas nii *bitcoin* (termin "*bitcoin*" viitab krüptovaluutale, samas suurtähega termin "*Bitcoin*" viitab protokollile) kui ka bitcoin aluseks olevat plokiahela tehnoloogiat. (Blachman & Steffen, 2019, pp. 31-32) Nakamoto määras *Bitcoin* elektroonilise münti kui "digitaalallkirjade ahelat". Müntid edastatakse osaliselt toetudes matemaatilisele tehtele, mida nimetatakse räsifunktsiooniks. Räsifunktsioon on tõhusalt arvutatav matemaatiline funktsioon, mis annab fikseeritud suurusega väljundi, kuigi sisend võib olla mis tahes suurusega string. Ülekandja saab *Bitcoin* saata, allkirjastades digitaalselt eelmise tehingu räsi ja järgmise omaniku avaliku võtme ehk makseadressi, mis lisatakse "mündi" lõppu. *Bitcoin* toimib maksemehhanismina, mis pärineb Internetist. See on nii valuutaühik kui ka võrgustik ning on teineteisest lahutamatu. Kuna Nakamoto kavandas *Bitcoin* nii, et see oleks *peer-to-peer* ja elektrooniline, ei nõua *Bitcoin* Internetis tehinguid tegevaid osapooli läbima finantseerimisasutust või muid tsentraliseeritud vahendajaid. Kõige olulisem on ilmselt see, et Nakamoto pakkus välja meetodi turvalise ja avaliku tehingute ajaloo jaoks. See lahendas kahekordse kulutamise probleemi mõnes elektroonilises sularahasüsteemis, mille tõttu võidi pettusega ühte digitaalset žetooni rohkem kui üks kord kulutada. Täpsemalt pakkus Nakamoto välja avaliku pearaamatu, mis toimiks detsentraliseeritud

arvutisüsteemis. Nakamoto süsteem innustab osalevaid arvuteid või sõlme kulutama arvutusvõimsust, et rahuldada niinimetatud töötõendit ja seeläbi tagada avalik tehingute ajalugu. Sõlmed, mida *Bitcoin*i kogukond nimetab "kaevuriteks", võistlevad, et lahendada arvutusprobleeme või mõistatusi, mis on vajalikud plokkide avaldamiseks ja seejärel õnnestumisel saada *bitcoin*i. Kuna need arvutuslikud mõistatused on keerulised, tõestab või näitab kehtiv plokk, et sõlm on kulutanud arvutusvõimsust. Sel põhjusel ei saa valetehingud pikemas perspektiivis kehtivasse plokiahelasse jõuda eeldusel, et ausad sõlmed kontrollivad enamikku võrgu arvutusvõimsusest. Nakamoto sõnul töötab süsteem järgmiste sammude alusel: esiteks, edastatakse uued tehingud kõikidesse sõlmedesse; teiseks, kogub iga sõlm uued tehingud plokki; kolmandaks, lahendab iga sõlm arvutusliku mõistatuse, et paigutada tehingud plokki kujul, mis on kõigile sõlmedele vastuvõetav; neljandaks, saadab sõlm ploki kõikidesse sõlmedesse, millel õnnestub arvutuslik mõistatus esimesena lahendada; viiendaks, aktsepteerivad sõlmed plokki ainult siis, kui kõik selles olevad tehingud on kehtivad ja pole veel kulutatud. Lõpuks, väljendavad sõlmed ploki aktsepteerimist, töötades ahelas järgmise ploki loomisel ja kasutades vastuvõetud ploki räsi järgmise ploki osana. (Sabu, 2020, pp. 187-188)

Ethereum on detsentraliseeritud avatud lähtekoodiga plokiahela süsteem, millel on oma krüptovaluuta *Ether*. *Ethereum* töötab platvormina paljudele teistele krüptovaluutadele, aga ka detsentraliseeritud nutikate lepingute täitmiseks. *Ethereumi* kirjeldas esmakordselt Vitalik Buterin 2013. aasta valges raamatus. Buterin koos teiste kaasasutajatega kindlustas projekti rahastamise 2014. aasta suvel toimunud avalikul veebimüügil. Projektimeeskonnal õnnestus koguda *Bitcoin*i 18,3 miljonit dollarit ja *Ethereumi* hind esialgses mündipakkumises oli 0,311 dollarit, mida on müüdnud üle 60 miljoni. Võttes arvesse *Ethereumi* hinda praegu, annab see investeringutasuvuse aastapõhiselt üle 270%, mis sisuliselt peaaegu neljakordistab investeringut igal aastal alates 2014. aasta suvest. (CoinMarketCap, 2022)

Kokkuvõtvalt selgus, et läbi aastate on tekkinud erinevaid rahaliike, millega kaubelda. Krüptoraha on aga esimene digitaalne raha, mis on alternatiiv reaalsele rahale. Krüptovaluutasid on kokku täna tuhandeid. Kõige tuntum krüptovaluuta on täna *bitcoin* ning tänaseni on teadmata, kas *bitcoin*i löi üks või mitu isikut. *Bitcoin*i ülekanne toimib

räsfunktsioonile põhinevale matemaatilisele tehtele. Richard (2015 p. 2) rõhutab, et selline uut tüüpi digitaalraha, mis on ehitatud detsentraliseeritud disainile ja kaitstud võimsa krüptograafiaga, ei ole enam füüsiline, kuid samas vastupidav korrupsiooni ja manipuleerimise vastu.

1.2. Krüptovaluuta tehingutega kaasnevad probleemkohad maailmas

Veith jt (2022, p. 69) nendivad, et mõne inimese jaoks võib krüptovaluutadesse investeerimine olla julge ja riskantne strateegia. Iga päev võib krüptovaluuta hind järsult kõikuda. Sellist volatiilsust põhjustavad mitmesugused tegurid, sealhulgas investorite arusaamade muutumine, halvad riiklikud või ülemaailmsed uudised ja ebakindlus selle tuleviku suhtes. (Bokert & Hahn, 2022, p. 53)

Saksamaa on üks silmapaistvatest riikidest krüptovaluutasse investeerimiseks. Saksamaa maksuamet käsitleb krüptovaluutasid maksustamisel erarahana. See tähendab seda, et krüptovaluutat ei peeta seaduslikuks maksevahendiks ega välisvaluutaks. Krüptovaluuta tehingutega seotud kasum on Saksamaal maksuvaba, kui eramüügitehingutest teenitud kogukasum kalendriaastal on alla 600 euro. Kui krüptovaluutat on hoitud vähemalt aasta aega, siis on samuti krüptovaluutade müük maksuvaba. Selline süsteem tõstab inimeste huvi Saksamaal krüptovaluutasse investeerimiseks. (Cointaxlist, 2022)

Tsentraliseeritud krüptobörsid peavad olema valmis klientide digitaalsete varade müügi maksuaruannete esitamiseks ja kulupõhiseks funktsionaalsuseks. Kuna detsentraliseeritud börside ja vastastikuste turgude osalejad jäävad riigikassa sihikule, siis riigikassa püüab selles valdkonnas ka maksuaruandluse eeskirju rakendada. Krüptotehingud laienevad krüptokauplemiselt laiemale krüptotegevuste ringile – alates krüptolaenamistest kuni panuste tegemiseni, krüptoga seotud maksekaartideni, NFT-de verimiseni ja müümiseni. Maksuteabe aruandlusest tuleb käsitleda üha laiemaid probleeme – perspektiivi. Maakleritel võib olla vaja aru anda selliste tehingute kohta nagu krüptolaenamine ja panustamine. Erinevatel ettevõtetel võivad tekkida uued maksuteabe aruandlusprobleemid, kes tegelevad krüptoraha maksete voogudega. IRS-i maksupuudujäägi analüüs näitab, et maksuteabe aruandlusprotsessid suurendavad maksumaksjate järgimise määra 37%-lt 93%-le ja peaaegu 99%-le, kui maksuteabe

aruandlust täiendatakse varu kinnipidamisrežiimiga. Osa põhjuseks võib olla maksumaksja hoiatav mõju kui ta teab, et IRS on teatamata jäänud tuludest teadlik, kuid osaliselt võib see olla tingitud ka sellest, et maksuteabe aruandlus annab maksumaksjatele maksudeklaratsiooni esitamiseks hõlpsasti juurdepääsetavad maksuandmed. Sarnaselt teistele platvormidele, nagu esitajavõlakirjad või *offshore*-kontod, mis võisid varem anda omanikule anonüümsuse, võib siiski viimane sõna jääda maksuhaldurile. Infrastruktuuriseaduse eelnõu krüptomaksu aruandluse sätted vihjavad kindlasti sellele suunale. (Suit, *et al.*, 2021, p. 21)

Föderalse maksustamise eesmärgil käsitletakse virtuaalseid valuutasid Ameerikas varana, mitte valuutana. See on teravas vastuolus sellega, kuidas enamik riike kohtleb virtuaalset valuutat, mis on standardne FIAT-valuutale. Vastavalt IRS-i teatisele aastatel 2014–2021 peavad maksumaksjad kajastama kasumit või kahjumit virtuaalvaluuta, sularaha või muu vara vastu vahetamisel. Seega kasum või kahjum kajastatakse ja maksustatakse iga kord, kui virtuaalset valuutat müüakse või kasutatakse kaupade või teenuste, sealhulgas muud tüüpi virtuaalvaluuta ostmiseks. Lühiajaline kapitalikasum on kasum, mis tekib virtuaalvaluuta müügist või vahetamisest, kui seda hoitakse vähem kui aasta. Pikaajaline kapitalikasum on kasum, mis tekib virtuaalvaluuta müügist või vahetamisest, kui seda hoitakse kauem kui üks aasta. Praeguse maksumäära struktuuri kohaselt maksustatakse pikaajalist kapitali kasvatulu madalama ja seega soodsama maksumääraga. Virtuaalvaluuta õiglast turuväärtust võib mõnikord olla raske määrata ja see sõltub sellest, kuidas virtuaalvaluutat omandatakse. Kui virtuaalvaluutat soetatakse krüptovaluuta kauplemisplatvormi või -börsi kaudu, on krüptovaluuta väärtuseks summa, mille krüptovaluutabörs selle tehingu jaoks salvestab. (Erdmann, 2021, p. 58)

Krüptovarade maksustamisel peavad maksuametid teadma, kas krüptovarad on pärit USA-st või mujalt välismaalt. Maksuotsust ei saa USA-s seada enne, kui digitaalsete varade klassifikatsioon on lahendatud. Teatud varade klassifitseerimine võib kaasa tuua erinevaid maksumõjusid, eriti kui tegemist on siseriiklike õigusaktide erinevustega. Kapitali kasvatulu maks on üks võimalus valitsustele, kes soovivad maksustada krüptotehinguid. Iga riik siiski ei nõua kapitali kasvatulu maksu. Prantsusmaa ja Singapur on näiteks atraktiivsed riigid just seepärast, et jurisdiktsioonidel ei ole kapitalikasumi maksu. Itaalia käsitleb krüptovarasid kui välisvaluutat, kuid näiteks

Saudi-Araabia otsustas krüptovara üldse mitte reguleerida. Ühendkuningriigil oli pärandimaksu osas teatud juhised – kui keegi pärib krüptovara, siis see maksustatakse. (Sundaravelu, 2021, p. 1)

Pole täpselt teada, kui palju on krüptoinvestoritel tasumata makse. Aastal 2019 koguti rohkem kui 56 000-lt ameeriklastelt kokku 11,1 miljardit dollarit, kes tunnistasid vabatahtlikult, et eelmisel kümnendil kasutasid *offshore*-pangakontode kaudu maksudest kõrvale hiilimist. Olenemata sellest, kas tegemist on investori või raamatupidajaga, on krüptomaksude arvete pidamine keeruline. Maksustava kasumi või kahjumi arvutamiseks vajavad investorid iga krüptovaluuta ostu ja müügi kuupäeva tehingute aruandlust. IRS on suhtunud üsna leebelt USA maksumaksjatesse, kes vabatahtlikult tunnustavad maksudest kõrvale hiilimist. (Browning & Davison, 2019)

Ameerika Riigikassa hinnangul oli 2019. aastal Ameerika valitsusele krüptotehingute võlgnetavate ja tegelikult makstud maksude vahe kokku ligi 600 miljardit dollarit. Krüptoraha kujutab endast märkimisväärset tuvastamisprobleemi, hõlbustades laialdaselt ebaseaduslikku tegevust, sealhulgas maksude deklareerimata jätmist. Seetõttu astus Rahandusosakond samme krüptovaluutaturgude ja -tehingute tõkestamiseks ning teatas, et iga 10 000 dollari või suurema väärtusega ülekandest tuleb teatada siseriiklikule tuluteenistusele. Ettepanekute hulgas olid ka IRS-i rahastamise ja tehnoloogia tugevdamine ning rangemad karistused neile, kes oma kohustustest kõrvale hiilivad. Nii demokraadid kui ka vabariiklased seadsid krüptovaluutade reguleerimise 2021. aasta prioriteediks, kuna *bitcoini* ja muude digitaalsete varade hinnatõusud 2020. aastal tekitasid muret teadmata jaeinvesteeringute ja turuga manipuleerimise üle. (Franck, 2021) *Bitcoini* hind langes 5% pärast seda, kui USA valitsus teatas oma plaanist kõrge väärtusega krüptovaluutatehingute suhtes karmimaid meetmeid. See juhtus päev pärast seda, kui Hiina Rahvapank hoiatas finantsasutusi krüptovaluutat maksena mitte aktsepteerima. (White, 2021)

Pangad ega valitsus ei kontrolli krüptovaluuta tehinguid ning seetõttu järeldavad krüptovaluutasse investeerivad inimesed, et tehingud ei ole reguleeritud ega maksustatavad. Selle eksliku arvamuse tõttu on pannud krüptovaluutasse investeerijad teadmatult või teadlikult rikkuma maksuseadusi. IRS-i andmetel oli aastatel 2013, 2014 ja 2015 800–900 maksumaksjat, kes olid oma maksudeklaratsioonis krüptovaluuta

tehingute kohta asjakohaselt teatanud. Vastupidiselt sellele aruandele väitis Ameerikas asuv krüptovaluutabörs Coinbase, et 2015. aasta lõpuks olid nad teenindanud 5,9 miljonit klienti ja vahetanud 6 miljardi dollari (USA dollari ekvivalent) väärtuses *bitcoini*. Selle tulemusena edastas Justiitsministeerium 2016. aasta novembris IRS-i nimel Coinbase-le *John Doe*'i kohtukutse, milles küsiti kõigi Coinbase Ameerika klientide isikuandmeid, kes 2014. ja 2015. aastal krüptovaluutat üle kandsid. *John Doe* kohtukutset kasutab IRS selleks, et saada kätte kõigi Ameerika hoiukontode väljavõtte, sealhulgas ka need, mida kasutatakse *bitcoini* hoidmiseks. Selle eesmärk on tagada, et Ameerikas *bitcoini* kasutavad inimesed maksaksid iga müügi eest maksu (*Offshore Company*). Ülemkohus jõudis järeldusele, et IRS-il on õigustatud huvi nende maksumaksjate uurimise üle. Coinbase pidi esitama IRS-ile teabe teatud Ameerika maksumaksjate kohta, kes tegid Coinbase platvormil mõlemal aastal vähemalt 20 000 dollari väärtuses tehinguid (umbes 14 000 klienti). (Kessler, *et al.*, 2021, pp. 208-209) Coinbase pidi esitama kohtule järgnevad dokumendid: maksumaksja ID number; maksumaksja nimi; sünniaeg; aadress; kontotegevuse kirjed (sh tehingulogid, summa ja tüüp); tehingujärgne saldo; kõik perioodilised kontoväljavõtted või arved. Lisaks sellele teabele, näitavad hiljutised juhtumid kuidas IRS ja USA Justiitsministeerium (DOJ) on saanud kohtukutse või vandekohtu kaudu täiendavat teavet, seoses üksikute tsiviil- ja kriminaaljuurdlustega. IRS kriminaalasjade maksu uurimisel on oluline meeles pidada, et kriminaalasadjad aeguvad kuus aastat. Selline ajaperiood peaks maksuametile piisavalt aega jätma toimepandud maksukuridegude uurimiseks. (Tompkins, 2021, p. 9)

IRS jahib Ameerikas aktiivselt krüptovaluuta maksupettusi, nõudes krüptovaluuta vahetusplatvormidelt kasutajateabe avaldamist *John Doe* kutse kaudu. Pärast *John Doe* kohtukutse väljastamist on krüptovaluuta vahetusplatvormid seadusega kohustatud avaldama nõutud kasutajateavet IRS-ile. 30. märtsil 2021 väljastati krüptovaluuta vahetusplatvormile Krakenile *John Doe* kohtukutse. 1. aprillil 2021 väljastati Circle-le (krüptovaluutabörsi Poloniex omanik) järjekordne *John Doe* kohtukutse. Krakenile ja Poloniexile väljastatud *John Doe* kohtukutse nõuab, et platvormid avaldaksid aastatel 2016–2020 kasutajateavet kontode kohta, mille tehinguväärtus on neil aastatel vähemalt 20 000 dollarit. IRS-i voliniku Chuck Rettigi sõnul on *John Doe* kohtukutse samm, mis võimaldab IRS-il paljastada need, kes ei suuda oma virtuaalvaluuta tehinguid õigesti deklaratsioonil kajastada. IRS usub, et sellised kohtukutsed julgustavad krüptovaluutat

omavaid inimesi järgima krüptomakse. Selline vahend nagu *John Doe* kohtukutse, saadab USA maksumaksjatele selge sõnumi, et IRS töötab selle nimel, et tagada virtuaalvaluuta kasutamisel vastavus seadustega. Tavaliselt krüptobörsidele väljastatud kohtukutsete üle peab järke IRS, kes saadab uurimise all olevatele isikutele ka maksuteatised. (Forbes, 2021) IRS saatis 2019. aasta suvel 10 000-le maksumaksjale välja kolm erinevat krüptovaluutakirja: kiri 6173, kiri 6174 ja kiri 6174-A. Kiri 6174 ja 6174-A ei nõua maksumaksjalt täiendavat tegevust, kuid teavitavad adressaate, et IRS-i valduses on teavet, et maksumaksjal võis olla krüptovaluutat ja et maksumaksja peaks kontrollima nende esitamise vastavust. Teisest küljest nõuab kiri 6173, et maksumaksja esitaks valeandmete esitamise eest saadud karistusega kinnituse, et nende andmed olid õiged või esitaks kõik vajalikud muudetud või rikkumata deklaratsioonid. Arvatakse, et paljud (kui mitte kõik) kirju saanud maksumaksjad tuvastati IRS-i poolt krüptovaluutavahetuse platvormi Coinbase kaudu. Need kirjad näitavad selgelt, kui tõsiselt IRS virtuaalvaluutat jälgib. (Conlon, *et al.*, 2019, pp. 19-20) Mõned adressaadid, kes on oma krüptovaluutast saadud tulu nõuetekohaselt teatanud ei pea tegema midagi, kuid maksumaksjad kes ei esitanud aruandeid õigesti, peavad vastama IRS-i saadetud kirjadele või IRS alustab nende isikute auditeerimist (Cotler, 2020, p. 45). Coinbase ei olnud seaduslikult sunnitud olema maksuameti jaoks läbipaistev. Nüüd kasutab IRS *John Doe* kohtukutse andmeid täitetoimingutele suunamiseks. IRS on saatnud kirju maksumaksjatele, keda kahtlustatakse krüptovaluutatehingute mitteraporteerimises. Kirjas teatatakse maksumaksjatele, et kui nad ei teata oma krüptovaluuta tehingutest korrektselt, võidakse nende suhtes kohaldada tsiviil- või kriminaalmenetlusi. Coinbase juhtum näitab, et äritegevuse tulemuseks on *Bitcoin*i võrgu ümber infrastruktuur, mis võib hõlbustada IRS-i jõustamismeetmeid. Seni ebaõnnestunud võidujooks *Bitcoin*i börsil kaubeldava fondi loomiseks, pakub veel ühe ülevaate sellest, kuidas *Bitcoin*i võrgustiku ümber tehtavad ärilised jõupingutused hõlbustavad kaudselt maksuametite poolt *Bitcoin*i kasvavat reguleeritavust. (Sabu, 2020, p. 199)

Maksukuritegude vältimiseks tuli teha otsused, kuidas USA rahapesu ja maksudest kõrvalehoidumist uurib. Rahapesu ja maksudest kõrvalehoidumise finantstagajärgi silmas pidades, on USA võtnud kasutusele tõhusad meetmed, püüdes nende levimust minimeerida. Rahapesu ja maksudest kõrvalehoidumise vastu võitlemiseks viib IRS läbi finantsjuurdaluse isikute kohta, keda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises.

Finantsuurimine on oma olemuselt üksikisiku finantsdokumentide dokumendimahukas analüüs. Seda uurimist viib läbi IRS-i kriminaaljuurdlusüksus ja see hõlmab üksikisiku finantsaruannete kogumist, alates pangakonto dokumentidest kuni mootorsõidukite dokumentideni. Need dokumendid jälgivad teoreetiliselt raha liikumist – tuntud ka kui "paberijälg". Selle "paberijälje" loomise eesmärk on teha kindlaks, kust üksikisiku raha pärineb – kellelt, miks, kus seda hoitakse, ja sisuliselt, kas see on mis tahes liiki kuritegeliku tegevuse tõend. Arvestades krüptovaluutade vastu võitlemise keerukust, pole lihtsat vastust nende rahapesu või maksudest kõrvalehoidmise võimaluste piiramiseks. Kuid juba olemasolevate võimaluste põhjal näivad kõige lihtsamad lahendused olevat tunnistada krüptovaluutasid rahvusvahelise seadusliku maksevahendina või luua eeskirjad, mis nõuavad krüptovaluutavahetust oma klientide tuvastamise andmete säilitamiseks. (Sanchez, 2017, pp. 188-189)

India valitsus soovib kehtestada digitaalsete varade makse, kuid 2022. aasta eelarves puuduvad selleks selged juhised. India 2022. aasta eelarves välja kuulutatud digitaalsete varade maks pakub investoritele kindlustunnet, kuid maksudirektorid nõuavad rohkem selgitusi kahjude käsitlemise kohta. Samuti vajatakse selget regulatsiooni tulumaksu käsitlemise ja virtuaalsete digitaalsete varade määratluse kohta. Maksuraamistik võib kehtestada krüptoraha investoritele ebaausa maksukohtlemise. India maksuraamistiku järgi maksustatakse iga vara liiki 30%-lise maksumääraga ning ei lubata seotusmaksumuselt mahaarvamisi, mis on India investorite arvates ebaõiglane. Selline maksuraamistik mõjutab eelkõige neid investoreid, kes tegelevad päevakauplemisega. Digitaalsete varade kinnipeetav tulumaksukohustus hakkab Indias kehtima 1. juulist 2022. aastal. Maksudirektorid on väitnud, et uus reform võib vaatamata suuremale kindlustundele tuua maksumaksjatele märkimisväärset kahju. Innovatsiooni toetavas eelarves selgus, et valitsus samastab krüptovaluuta tehingud hasartmängude ja kihlvedude tehingutega, mis on 30%-lise maksumääraga ning mitmes India osariigis ebaseaduslikud. Uue maksurežiimiga on veel palju probleeme, mida valitsus peab lahendama. Näiteks, vajavad maksumaksjad selgust krüptovaluuta tehingute kahjude maksustamise kohta. Ei ole selge, kas ühe krüptotehingu kahjumit lubatakse tasaarveldada teise krüpotehingust saadava kasumiga. Raamistikus puudus selgus ka selle kohta, kas varadele, sealhulgas kinkekaartidele või lojaalsuspunktidetele,

kohaldatakse sama korda. Võimalik, et uue maksurežiimi korraldust tuleb kitsendada. (Reeves, 2022, p. 1)

Kokkuvõtvalt selgus, et krüptovaluutat käsitletakse ja maksustatakse maailmas erinevatel viisidel. Saksamaa käsitleb krüptovarasid erarahana, Itaalias välisvaluutana, Ameerikas varana ning Saudi-Araabia krüptovara ei reguleerita. Selgub, et maailmas on palju murekohti just krüptovaluuta maksustamise regulatsioonidega ja maksupettustega. Näiteks, Indias ei ole veel selgeid regulatsioone krüptovaluuta maksustamiseks. Pole ka teada, kui palju võib olla maailmas tasumata krüptovaluuta makse ning seetõttu riikidel saamata jäänud tulu. Pangad ega valitsus ei kontrolli krüptovaluuta tehinguid ning seetõttu suhtutakse tulu deklareerimisse ükskõiksemalt. Samuti esitatakse krüptovaluuta deklareerimisel valeandmeid, et ei peaks tasuma rohkem makse. IRS on Ameerikas aktiivselt hakanud uurima krüptovaluuta maksupettusi, nõudes krüptovaluuta vahetusplatvormidelt kasutajateabe avaldamist.

1.3. Füüsilise isiku tulu krüptovaluutas

Erinevad valitsused on võtnud virtuaalvaluuta maksustamise osas väga erinevaid lähenemisviise. Osa erinevusest on tingitud kõige tihedamalt seotud teistest sarnastest kirjetest, millega valitsus võrdleb virtuaalset valuutat ning maksustatakse sarnaselt nendele. (Ahmed, 2018, p. 712)

Näiteks, Portugal on üks nendest riikidest, kus ei maksustata *bitcoini* ega teisi krüptovaluutasid. See tähendab seda, et füüsilised isikud ei pea krüptovaluuta ostmisel või müümisel maksma kapitali kasvutulu makse ega käibemaksu. Portugali maksuamet analüüsis 2016. aasta ametlikus otsuses krüptovaluutade võimalikku liigitamist teatud Portugali maksustatavate tululiikide osas, eelkõige kapitali kasvutulu, kapitalitulu ja äritegevusest saadud tulu hulka ning otsustas, et füüsilisi isikuid ei tohiks maksustada krüptovaluutade müügist saadava kasumi osas. See ei kehti aga krüptovaluutade müügi korral, kui need vastavad üksikisiku põhitegevusele. Sellisel juhul tuleb sellisest tegevusest saadud tulu maksustada Portugali maksuga. Tegemist oli vaid osalise otsusega, milles ei käsitletud üksikasjalikumalt muid krüptorahaga seotud tegevusi, näiteks kaevandamisest ja põllumajandustegevusest saadavat muud tüüpi tulu.

Krüptovaluutasid või virtuaalvaluutasid ei peeta Portugalis tehniliselt rahaks, sest neil puudub seaduslik maksevahend. Portugalis on krüptovaluutad maksustatavad ainult siis, kui seda tehakse professionaalse kauplemistegevusena äriühingu kaudu ja seetõttu tuleb alustada kauplejana ja tasuma makse vastavalt oma kasumile. (Jean Galea, 2021)

Üha rohkem krüptovaluutasid kasutatakse investeerimisvahenditena, näiteks *Bitcoin*. Nagu enamik teisi investoreid, kasutavad krüptovaluuta investorid oma tulu maksimeerimiseks erinevaid strateegiaid. Mõned on päevakauplejad, teised aga eelistavad pikaajalist lähenemist. Enamiku krüptovaluutade hinnakõikumiste tõttu võivad päevakauplejad teenida suurt tulu. Näiteks, 2010. aasta juulis viiepäevase perioodi jooksul tõusis *bitcoini* hind 900 protsenti. 22. detsembril 2017 langes see 24 tunniga 23 protsenti. Selliste hinnakõikumiste pealt kasumi teenimiseks peavad päevakauplejad suutma jälgida erinevate krüptovaluutade suhtelisi väärtusi aja jooksul. (Kyleen, *et al.*, 2019, p. 6)

Näiteks, isik on soetanud ühe *bitcoini* 2020. aastal 300 euroga ning kasutati seda 2021. aastal mõne toote või teenuse ostmiseks. Ühe aastaga oli *bitcoini* hind tõusnud 4 000 euro peale. Deklareerimisele kuulub $4\,000 - 300 = 3700$ eurot ja tuleb tasuda tulumaks.

Virtuaalvääringu rahakotiteenus on Eestis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse järgi teenus, mille raames luuakse klientidele või hoitakse klientide krüpteeritud võtmeid, mida saab kasutada virtuaalvääringute hoidmise, talletamise ja ülekandmise eesmärgil. Virtuaalvääringu vahetamise teenus on teenus, mille raames vahetab isik virtuaalvääringut raha vastu või raha virtuaalvääringu vastu või üht virtuaalvääringut teise virtuaalvääringu vastu. (RahaPTS, 2017)

Erinevate platvormide/keskkondade kaudu krüptovaluutaga tulu teenimine on saanud uudseks tulu teenimise viisiks. Krüptovaluutas saadud tulu võib tekkida (Eesti Krüptoraha Liit):

- kasu vara võõrandamisest
- palgatulu
- ettevõtlustulu – maksustatakse sarnastel põhimõtetel nagu traditsioonilises valuutas saadud tulu.

- arvuti andmemahu rentimisest
- tehtud töö eest saadud tasu virtuaalvaluutas
- virtuaalvaluuta kaevandamisest
- virtuaalvaluuta hinnamuudatusest (ostes, müües ja vahetades).

Eestis tehti kahe kuuga LHV Pangas krüptotehinguid klientide poolt 20 miljoni euro väärtuses (LHV Pank, 2022). Autori arvates on see märkimisväärne tulemus, arvestades kui vähe krüptovaluutat on võimalik soetada LHV Panga kaudu.

Eestis peab tööandja krüptovaluutas makstud töötasu ümber arvutama turuhinna alusel eurodesse ning makstavalt töötasult tasuma ka tööjõumaksud. Kui füüsiline isik saab töö- või teenustasu krüptovaluutas, millelt ei ole maksud kinni peetud, näiteks välismaa tööandjalt – siis tuleb isikul ise tulu ümber arvestada krüptoraha laekumise kuupäeval kehtinud turuhinna alusel eurodesse ja deklareerida saadud tulu ettevõtlustuluna. Dividendi võib maksta virtuaalses valuutas, kui ka muud liiki virtuaalses varas. (Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal, 2022)

Füüsilisel isikul ei teki tulu, näiteks (Maksu- ja Tolliamet, 2022):

- krüptoraha annetamisel
- ostes krüptoraha tavavaluuta eest
- kandes krüptoraha enda elektrooniliste rahakottide vahel
- kinkides krüptoraha

Kui tehakse krüptotehinguid palju, siis on võimalik tuludeklaratsioonis deklareerida ainult kasumiga tehtud tehingud koondsummana ehk ainult kasumiga tehtud tehingute soetamismaksumused, võõrandamisega seotud kulud ja müügihinnad koondsummana. See tähendab ka seda, et alles peab olema ka tehingute põhine arvestus, mida vajadusel Maksu- ja Tolliamet võib nõuda. (Maksu- ja Tolliamet, 2022)

Krüptovaluuta soetushinna määramisel on oluline teada kuidas seda teha. Eestis tuleb tehingu hetkeseisu väärtused arvestada eurodesse. Juhul, kui kasutatakse *Bitcoin*i või USA dollarit krüptovaluuta võrdlusandmete jaoks, siis tuleb teha teiste valuutade puhul

eraldi arvestust. Tavapäraselt on USA dollari kurss kõigil krüptovaluutadel olemas ja USA dollari eurokursi abil saab teisendada eurodeks. (Binance, 2021)

Kui on soetatud krüptovaluuta algselt näiteks, 10 euroga ja hiljem sama krüptovaluutat 100 euroga, siis arvutatakse soetusmaksumus kas FIFO meetodil või kaalutud keskmise meetodiga. FIFO meetod on lihtjärjekorrameetod, st viimane ost müüakse esimesena ära, ehk varud hinnatakse esimesena sisse tulnud hinnas. Kaalutud keskmine on kõikide soetushindade keskmine hind. Eriti oluliseks muutub selline meetod suuremahuliste tehingute puhul, näiteks arvutiprogrammiga automatiseeritud tehingute ostmise puhul. (Binance, 2021)

Kokkuvõtvalt selgus, et krüptovaluuta soetamine on osutunud populaarseks investeerimismeetodiks. Füüsilisel isikul võib krüptovaluutas tekkida tulu erinevatel viisidel. Füüsilisel isikul tekib tulu deklareerimiskohustus, kui krüptovaluutas saadud kasum võetakse välja.

1.3.1 Füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimine Eestis

Eestis on rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid viimastel aastatel kasvanud. Eestis litsentseeritud krüptovaradega kauplemist pakkuvatel ettevõtetel on kokku 4,5 miljonit klienti. Nende ettevõtete platvormide kaudu koguti augustist 2020 kuni augustini 2021 tehinguvoogusid ligikaudu 20 miljardi euro väärtuses. Eesti riigis on ligi 400 krüptolitsentsiga ettevõtet. (Tammik, 2022, p. 1) 2017. aastal sai Eestist esimene riik, kes seadustas krüptovaluuta ettevõtted (Eesti Rahvusringhääling, 2021). Rahapesu Andmebüroo teatel on 2021. aastal laekunud üha rohkem päringuid ja õigusabi taotlusi välisriikide ametiasutustelt, kusjuures 2021. aastal oli selliseid pettuste ja tõsiste finantskuritegude kahtlustega seotud taotlusi 100, mida on 20% rohkem kui aasta varem. (Tammik, 2022, p. 1)

Krüptovaluuta ja selle maksustamise teema on Eesti maksuvaldkonnas üsna uus. Osa protsessi ei ole veel täielikult läbi töödeldud ning osa reeglid veel alles kujunemas. Tavaliselt teavitatakse meedia kaudu uutest suurematest muudatustest, kuna krüptovaldkond pakub inimestele täna palju huvi. (Binance, 2021)

Alates aastast 2019 on Maksu- ja Tolliameti andmetel krüptovaluuta maksustamiste juhtumite menetluste arv oluliselt suurenenud. Nõustatakse ja menetletakse juhtumeid üha enam, mis puudutavad krüptovaluutat. Maksu- ja Tolliametil on võimalik maksusummat määrata tagasiulatuvalt kolm aastat. Tahtliku maksusumma tasumata jätmise korral on võimalik määrata tagasiulatuvalt kuni viis aastat. Lisaks, tuleb ka tähele panna, et tasumata jäetud maksudele lisandub ka intress. (Postimees, 2021) Maksukorralduse seaduse § 117 lg 1 järgi on intressimäär 0,06 protsenti päevas (Maksukorralduse seadus, 2002). Valeandmete esitamine maksudeklaratsioonis on väärtegu, mille eest võib isikut või äriühingut karistada rahalise trahviga (Karistuseseadustik, 2001).

Kuna Maksu- ja Tolliamet ei saa krüptovaluuta tehingute andmeid automaatselt kätte, siis on oht, et tehingud võivad jääda deklareerimata või on esitatud valeandmeid. Maksu- ja Tolliamet kontrollib deklaratsioone kolme kuni viie aasta jooksul. Tavaline periood on kolm aastat ning viie aasta perioodi kontrolli kohta peab olema Maksu- ja Tolliametil konkreetne põhjus. Sellised kontrollimeetmed on sarnased ka pangakontodega. Kui Maksu- ja Tolliamet soovib saada informatsiooni, siis nad peavad enne küsima isikult ning peale seda tehakse põhjendatud päring pangale. Sellist põhimõtet peab pank hoolega jälgima. Maksu- ja Tolliameti maksukontrolli käigus saab nõuda maksukohustuslaselt endalt informatsiooni, näiteks tehingute kohta. Kui isik keeldub informatsiooni jagamast, siis Maksu- ja Tolliamet saab nõuda informatsiooni pangalt. Maksu- ja Tolliamet saab nõuda informatsiooni ka kauplemiskeskondadelt, kuid seal on erisus selles, et Eesti platvormid ja Eesti äriühingute andmed on Maksu- ja Tolliametile juba kättesaadavad. Välisriikide kauplemisplatvormidelt saadavad andmed ei pruugi Maksu- ja Tolliametile olla kättesaadavad kuna see sõltub palju sellest, kui seadusekuulekas platvorm on. Ei ole välistatud, et kunagi tulevikus areneb Eesti seadusandlus edasi nii, et eraisikutel on võimalik krüptovaluutadega kaubelda investeerimiskontot kasutades, mis on sarnane väärtpaberi tehingutega. Praegu krüptovaldkond Eestis pidevalt areneb ja ei ole veel eranditeni ja maksuvabastusteni jõudnud. (Binance, 2021)

Maksu- ja Tolliameti poole pöörduakse tihti küsimustega, mis hõlmab krüporahaga tehtud tehingute dokumenteerimise, kasu arvestamise ja deklareerimise kohta, sh (Maksu- ja Tolliamet, 2022):

1. Mis dokumendid tuleb säilitada ja esitada koos tuludeklaratsiooniga?
2. Mis on maksustatavad tehingud, sh kas krüptovaluuta ostmine tuleb deklareerida?
3. Kas ja kuidas peab arvestama ning deklareerima krüptorahas saadud tasusid (nt *airdrops, stake reward*)?
4. Kuidas arvutada kasum?
5. Kuidas leida krüptoraha soetamismaksumus?
6. Mis on krüptoraha hind/väärtus vahetustehingu puhul?
7. Kuidas pidada arvestust?
8. Mis on FIFO ja kaalutud keskmise meetod?
9. Mis tuludeklaratsiooni tabelis tuleb tulu deklareerida?
10. Kas deklareerida tuleb ainult kasumiga tehingud?
11. Kas võib deklareerida kasumlikud tehingud koondsummana?
12. Kas kahjumit ei saa arvesse võtta?
13. Kas on erinevusi Eestis või välisriigis saadud tulu deklareerimisel? Kus leida välisriigist saadud tulu korral info riigi kohta?
14. Kus deklareerida kaevandamisest saadud ettevõtlustulu?
15. Suures mahus tehingute kajastamine on ajamahukas. Kuidas deklareerida suures mahus kasumlike tehinguid?

Kokkuvõtvalt selgus, et tänapäeval on krüptovaluutasse investeerimise populaarsus kasvanud ning tehinguid tehakse erinevatel platvormidel ja keskkondades. Krüptovaluutat soetatakse nii pikaajaliseks investeeringuks, kuid on ka neid, kes tegelevad päevakauplemisega. Eestis maksustatakse krüptovaluuta kasumlikud tehingud tulumaksuga. Kuna krüptovaluutaga kauplemine on Eestis veel üsna uus, siis on tekkinud füüsilistel isikutel mitmeid küsimusi krüptovaluuta deklareerimise kohta. Krüptovaluuta tehingute ajalugu tuleb füüsilistel isikutel alles hoida kuna vajadusel võib Maksu- ja Tolliamet neid nõuda deklaratsioonil esitatud andmete õigsuse kontrollimiseks. LHV Panga kaudu krüptovaluutaga tehinguid tehes, koostab programm korrektse maksuaruande, mis koondab kõik tehingute kasumid kokku, et oleks lihtsam tuludeklaratsiooni täita ning aitab deklaratsiooni tõhustamisele kaasa. Eestis on krüptovaldkond pidevas arengus ning kindlasti võib palju sellega seoses muutuda ja regulatsioonid muutuda.

2. EMPIIRILINE UURING

2.1. Uuringu meetoodika, protsess ja valim

Käesoleva lõputöös on kombineeritud kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimismetoodika. Kombineeritud uurimisstrateegia eeliseks pidas autor võimalust osaleda ka ise vaatluses ning kõrvutada vaadeldut ankeetküsitluse vastustes esinenud probleemidega.

Esimeses etapis kasutati kvantitatiivse uuringu andmekogumismeetodina elektroonilist ankeetküsitlust (vt lisa 1). Ankeetküsitluse läbiviimisel on oluline koostada valim eesmärgistatud mugavusvalimi meetodil kuna see on oluline andmete kogumise ja teooria arendamise edenemiseks (Flick, 2009, p. 432). Ankeetküsimustiku küsimused koostas autor ise tuginedes enda isiklikule kogemusele ja meedia väljaannetele. Ankeetküsimustikule vastamine oli anonüümne, mis julgustas vastama ausamalt tundlikumale teemale. Küsitletavad olid investorid ja investeerimishuvilised, kes on ostnud ja müünud krüptovaluutat. Küsitlus esitati sotsiaalmeedias *Facebook* investeerimishuviliste kogukonnas ning oli vastamiseks avatud kolm nädalat. Küsimusi on kokku üheksa (vt lisa 1), millest kaks on avatud lõpuga vastust ning seitse valikvastustega küsimust. Avatud küsimuste vastuste analüüsimiseks kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi ning induktiivset ehk andmetest lähtuvat kategooriate loomist. Induktiivse lähenemise puhul saab mõista paremini varjatud teema esiletoomist. Kvalitatiivne sisuanalüüs on tõlgendav, mis hõlmab teksti tihedat lugemist. (Given, 2008 p. 102) Avatud küsimuste vastuseid analüüsiti põhjalikult, loeti iga lause ja lõik läbi ning moodustati koodid (vt lisa 2). Koodide moodustamisel kasutati avatud kodeerimist (Laherand, 2008, lk 285), mille järgi võib koodi seostada kogu tekstiga.

Vastuste põhjal saab teada, kui paljud vastajad on teadlikud füüsilise isiku krüptovaluuta deklareerimiskohustusest, millal deklareerimiskohustus rakendub ning kas vastajad on deklareerinud kasumlike tehinguid tuludeklaratsioonil. Samuti saab teada, kui paljud vastajad teavad LHV investeerimisteenusest ja ka seda, kas investeerimishuviliste arvates on tehingute andmete haldamine ajamahukas ja keeruline. Avatud lõpuga küsimustel oli investeerimishuvilistel võimalus selgitada, miks ei investeerita krüptovaluutasse eraisikuna vaid äriühingu kaudu. Teise avatud lõpuga vastusena oli

võimalik põhjendada, millised on peamised probleemid krüptotehingute andmete haldamisel deklareerimisprotsessis.

Kategooria 1 all on sellised koodid, mis iseloomustavad äriühingu kaudu investeerimise põhjuseid. Vastajad selgitasid, miks on soetatud krüptovaluutat äriühingu kaudu, mitte eraisikuna. Kategooria 2 all on sellised koodid, mis iseloomustavad krüptotehingute andmete haldamise probleemide põhjuseid. Vastajad selgitasid, mille tõttu on krüptovaluuta tehingute andmete haldamine aeganõudev ja mis tekitab probleeme.

Teise etapina viidi läbi kvalitatiivse uurimismeetodina osalusvaatlus. Osalusvaatlus on vaatlemise viis, mille käigus osaleti tegevuses (Õunapuu, 2014 lk 53). Osalusvaatluse meetod annab võimaluse jälgida deklareerimisprotsessi ja ilminguid. Seatud eesmärkidele ja vaatenurgale tuleb teha eesmärki toetavaid täiendusi, täpsustusi ja muudatusi ning märkida üles vaatleja tähelepanekud. Vaatlusele järgneb analüüs, võrdlused, kokkuvõtted ja järeldused. Osalusvaatlus on uuringus oluline kuna selle kaudu saab autor isiklikult kogeda krüptovaluuta deklareerimisprotsessi ning avastada tegureid, mis on olulised uurimisprobleemi põhjalikuks mõistmiseks (Guest, *et al.*, 2005, p. 14).

Osalusvaatluse käigus deklareeriti 2021. aasta kasumlikud krüptotehingud Maksu- ja Tolliameti tuludeklaratsioonil (vt lisa 3 ja 4). Osalusvaatluse käigus kaubeldi 2021. aastal krüptovaluutadega kahel välisplatvormil ning LHV Pangas. LHV Pangas tehti üks krüptovaluuta ostutehing novembris 2021. aastal ning sama valuuta müügitehing detsembris 2021. aastal. Deklareeritud andmed on võetud LHV Panga maksuaruandest (vt lisa 5). Välisplatvormidel *Gate.io* ja *Binance* tehti ostutehingud ajavahemikul oktoober kuni detsember 2021. Osalusvaatluse käigus vaadeldi, milline on andmete kogumise protsess välisplatvormidelt ja LHV Pangast ning tehti vaatluse analüüsist tulenevalt järeldused ja ettepanekud LHV Pangale, Maksu- ja Tolliametile ja investeerimishuvilistele. Osalusvaatlus algas 15. jaanuaril ning lõppes deklaratsiooni esitamisega 14. veebruaril 2022. Autor valis andmekogumismeetoditena ankeetküsitluse ja osalusvaatluse kuna nende kaudu saab käsitletavat teemat uurida põhjalikumalt ja spetsiifilisemalt.

2.2. Eraisikute teadlikkus krüptovara deklareerimiskohustusest

Ankeetküsitluse avatud vastuste analüüsimismeetodiks on kvalitatiivne sisuanalüüs, mille kaudu analüüsitakse vastajate arvamusi ja kogemusi kodeerimise käigus kujunenud koodide põhjal (vt lisa 2) ning need tuuakse välja osaliselt kaldkirjas tsitaatidena, seostatakse teooriaga ja pakutakse välja lahendusi esile kerkinud probleemidele.

Vastamaks lõputöö probleemküsimusele (kuidas parandada krüptovaluuta tehingute deklareerimisprotsessi) ja uurimisküsimustele (millisel moel on toimunud krüptovaluuta areng, millised probleemid kaasnevad krüptovaluuta tehingute deklareerimisel ja kuidas krüptovaluuta tehingute deklareerimisprotsessi Eestis tõhustada), viidi läbi ankeetküsitlus sotsiaalmeediakanalis *Facebook* Krüpto klubi kogukonnas 2022. aasta märtsikuus, kus ankeetküsitlus oli avalik kolm nädalat. Ankeetküsitluses osales 40 vastajat. Uuringus osalesid investeerimishuvilised, kes on soetanud krüptovaluutat eraisikuna (77,5%), äriühingu alt (17,5%) ja mõlemad – nii eraisikuna kui äriühingu alt (5%).

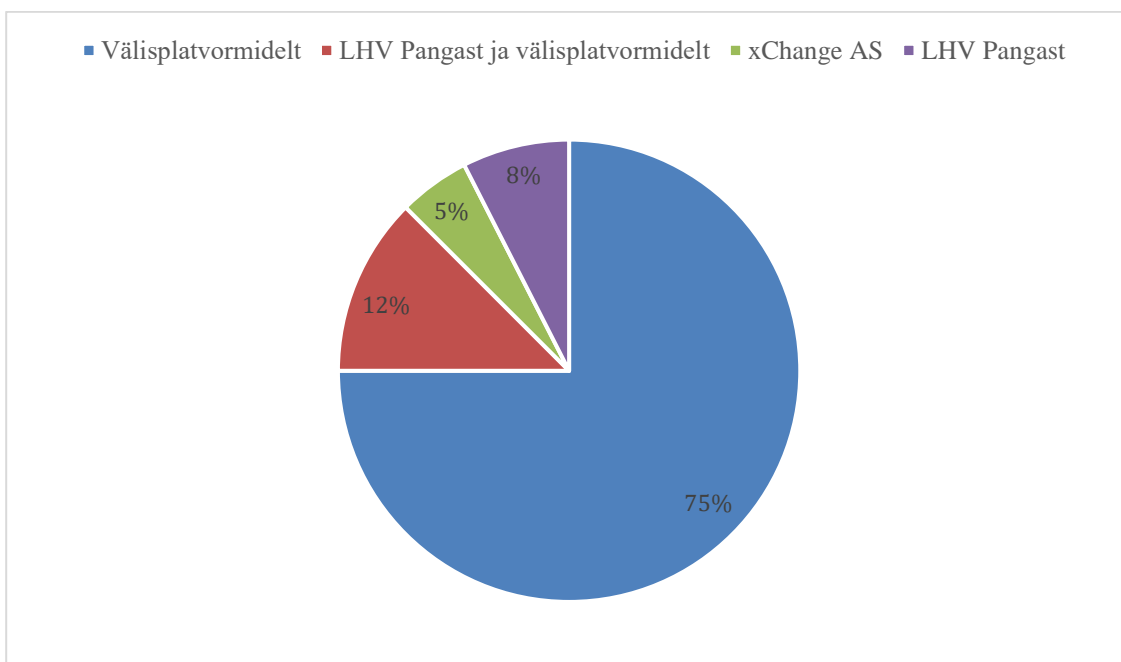
Ankeetküsitluse käigus soovitakse välja selgitada, miks investorid investeerivad pigem äriühingu alt, mitte eraisikuna (kategooria 1). Vastajad tõid välja, et äriühingu kaudu krüptovaluutat soetada on tehinguid tehes Eestis soodsam ning maksuefektiivsem (kood 1.1). Toodi välja ka, et nii on lihtsam aruandlust pidada (kood 1.2), vähem deklareerimist tuludeklaratsioonis ning äriühingu maksukulu on ka optimeeritum (kood 1.3).

Tabel 1. Äriühingu alt investeerimise põhjused (autori koostatud)

Kood	Koodi sagedus
Maksuefektiivsem	6
Aruandlus	2
Maksukulu optimeeritum	2

Kuue vastaja arvates on äriühingu kaudu krüptovaluutasse investeerimine maksuefektiivsem. Kahel korral toodi välja ka, et on lihtsam pidada aruandlust ning maksukulu on optimeeritum.

Vastanutest oli pikaajalisi investeerijaid kokku 90% ning päevakauplejaid 10%. Pea kõik vastajad (97,5%) olid teadlikud LHV Panga uuest investeerimisteenusest ning üks vastaja (2,5%) ei olnud sellisest teenusest teadlik. Jooniselt nähtub, et kõige enim (75%) vastanutest on soetanud/soetavad krüptovaluutat välisplatvormidelt ning vähesed (7,5%) LHV Pangast. 12,5% vastanutest on soetanud krüptovaluutat nii LHV Pangast kui ka välisplatvormidelt mõlemast. Vastanutest (5%) töid välja ka finantstehnoloogia ettevõtte xChange AS. Pea kõik vastajad (97,5%) olid teadlikud krüptoraha kasumi välja võtmisel tekkinud deklareerimiskohustusest, kuid vaid 12,5% vastanutest on tulu deklareerinud. Ülejäänud (87,5%) ei ole krüptotehingu välja võetud kasumit deklareerinud. Enamus (76,9%) vastajatest arvavad, et krüptotehingute deklareerimise protsess on keeruline, kuid 23,1% vastanutest nii ei arva.

Joonis. Vastajate krüptovara soetamise keskkonnad (autori koostatud küsimustiku põhjal)

Ankeetküsitlusega sooviti ka välja selgitada, millised põhjused on krüptotehingute andmete haldamise keerukuse ajamahukuse tõttu. 15% vastanutest ei arvanud, et

tehingute haldamine on keeruline ja aeganõudev. Ülejäänud vastajad tõid välja erinevaid probleeme andmete haldamisel. Kõige rohkem on olnud probleemiks just välisplatvormidelt tehingute andmete raskendatud kättesaadavus ning aruandlus (kood 2.1). Mõned välisplatvormid ei paku aruandlust, kus oleksid kajastatud kõik tehingud ja nendega seotud teenustasud (kood 2.1). Kauplejal võib olla tehinguid aruandeaasta jooksul tuhandeid (kood 2.2) ning eraisikuna peab kõik kasumlikud tehingud deklareerima, mistõttu on vajalik korraliku aruandluse kättesaadavus (2.6). Vastajad tõid välja ka seda, et mõned välisplatvormid ei näitagi hiljem peale tehingu tegemist teenustasude summasid, mida on vajalik aruandlusel (kood 2.1), kui investeeritakse äriühingu alt. Üks vastaja selgitas järgmiselt: „*Jah, sest seni ei ole eraisiku krüptovaradega kauplemist ja nendesse investeerimist loetud finantsvaradega võrdseks, seega peaks kasumlikelt tehingutelt tulumaksu maksma, kuid kahjumit ei saa maha arvestada, kuigi võiks, siis oleks võimalik kõigi tehingute pealt vaid arvestada saadud kasumit.*“

Mõne vastaja arvates ei ole krüptotehingute andmete haldamine keeruline, vaid just aeganõudev (kood 2.3), sest iga tehing tuleb üles märkida ja pidevalt keskmist ostuhinda arvutada (kood 2.4), et müügi korral kahjumi või kasumi arvutus korrektne oleks. LHV maksuaruandluse (kood 2.7) kohta toodi välja just mugav ja kiire lahendus tuludeklaratsiooni täitmiseks, kus on koondatud kõik kasumlikud tehingud eraldi instrumentide kaupa kokku.

Välisplatvormidelt ei ole võimalik võtta tehingute aruandlust (kood 2.1) Maksu- ja Tolliameti tuludeklaratsiooni 6.3 ja 8.3 tabeli vormis. Lisaks, tuleb krüptovaluutade konverteerimistehingud arvutada (kood 2.4) eurodesse. Krüptovaluutade puhul tehakse pigem palju tehinguid (kood 2.2), sest turg on kõikuv ning seega saab tihti kasumiga krüptovaluutat müüa ning uuesti investeerida. Pikaajalisel kauplejal võib koguneda aastas tuhat tehingut (kood 2.2) ning on raske välisplatvormidelt kätte saada andmeid algse tehingu ja selle summa kohta (kood 2.1). Vastajad tõid välja ka tuludeklaratsiooni käsitsi andmete sisestamise ajamahukuse (kood 2.3). Kui on ostetud palju erinevaid krüptovaluutasid, siis on vaja kõik kasumlikud tehingud summadena eraldi sisestada. Vastustest toodi välja ka järgmist: „*Raske on välisplatvormidelt saada kätte andmeid algse tehingu ja selle summa kohta. On väga volatiivseid krüptosid, nt reaalne näide –*

tahtsin hiljem deklareerimiseks võtta platvormilt screenshoti enda müügitehingu kohta. Krüpto tk hind oli midagi sellist: 0.00000003993. Nii olematu hinna juures (aga ostes neid miljonites tükkides) kuvas platvorm mulle ümardatult nagu ma oleks müüinud 17 000 euro eest, kuigi müüsin 10 000 euro eest. Väga suur vahe. Samas kui platvorm nii näitab (valesti), kuidas ma siis tõestan, et müüsin vähema eest.“

Tabel 2. Krüptotehingute andmete haldamise probleemide põhjused (autori koostatud)

Kood	Koodi sagedus
Tehingute aruandlus	15
Tehingute arv	12
Ajamahukus	12
Arvutamine	11
Oskus	3
Aruandluse kättesaadavus	6
LHV lihtne aruandlus	3

Kõige sagedamini esinesid koodid just krüptovaluuta tehingute aruandluse osas ja sellega kaasnev ajamahukas tehingute haldamine rohkete tehingute arvudega. 15-l korral vastasid investeerimishuvilised, et puudub tehingute aruandlus, mis koondaks krüptovaluuta müümisel saadud kasumi summa kokku.

Üldiselt saab järeldada, et krüptotehingute andmete haldamine on keeruline ja ajamahukas, sest tehingute andmete välja võtmine võib olla raskendatud just paljude tehingute tõttu. Samuti selgub vastuste analüüsist, et paljud välisplatvormid ei paku lihtsaid ja mugavaid lahendusi tehingute aruannete genereerimiseks, mis aitaks kaasa tulude deklareerimisele. Sellest tulenevalt saab järeldada, et kui puudub korrektne aruandlus ja tehingute ajalugu, siis ei ole võimalik tuludeklaratsioonil tulu õigesti märkida. Lisaks, võib selline olukord raskendada tehingute aruandluse esitamist Maksu- ja Tolliametisse. Analüüsist selgus, et vaatamata sellele, et ollakse teadlik kasumi deklareerimiskohustusest (97,5%), enamus (87,5%) seda siiski teinud ei ole. Kuna LHV

Panga investeerimisteenus krüptovaluuta ostmiseks on veel üsna uus, siis vastajatest suurem osa (97,5%) olid siiski teadlikud selle teenuse olemasolust, aga ei ole veel krüptovaluutat LHV kaudu müünud.

Kokkuvõtlikult selgus küsitluse analüüsist, et krüptovaluuta deklareerimise kohustusest ollakse teadlikud, kuid kasumid jäetakse deklareerimata. Põhjusteks tuuakse enamasti välja välisplatvormide puudulikku maksuaruandlust ning ka seda, et kui tehinguid tehakse sadu või tuhandeid, siis on väga ajamahukas välisplatvormidelt tehinguid välja võtta ja kasumeid välja arvutada. Ankeetküsitluse analüüsist selgus ka, et krüptovaluuta tehinguid on äriühingu alt teha maksuefektiivsem ja maksukulu on optimeeritum.

2.3. Krüptovaluuta tehingud erinevatel platvormidel

Lõputöö osalusvaatluse käigus vaadeldi 2021. aasta jooksul tehtud krüptotehingute deklareerimisprotsessi. Vaadeldi kolme erineva platvormi aruandlusi – AS LHV Pank, *Binance* ja *Gate.io*. Analüüsi tulemused esitatakse platvormide kaupa.

AS LHV Pank. LHV ei paku kauplemisplatvormi teenust vaid on tehingu vahendaja. LHV Panga arvelduskonto kaudu soetati krüptovaluuta *Ethereum* 2021. aasta detsembris. Internetipangas tehti üks kasumlik tehing – osteti ja müüdi krüptovaluuta. Mõlemad tehingud toimusid 2021. aasta detsembrikuus. LHV maksuaruandes (vt lisa 5) oli kuvatud ainult kasumlikud krüptotehingud, kuna kahjumit krüptovara tulude puhul ei arvestata. Eraldi tehingute väljavõtet kasutades oli võimalik kõiki (k.a kahjumlike) tehinguid näha. Maksuaruandes kajastusid krüptovaluuta kasumlikud tehingud sarnases vormis nagu on Maksu- ja Tolliameti tuludeklaratsioonil (vt lisa 3). Tehingud kajastusid pangas maksuaruandes (vt lisa 5) punkt 6.3 all nagu ka tuludeklaratsioonil. Maksu- ja Tolliameti elektrooniline tuludeklaratsiooni täitmine ei olnud keeruline, kuna tuli vaid maksuaruandest andmed kopeerida ning tehtud oli vaid üks müügitehing. Tuludeklaratsiooni täitmine võttis aega kokku 1 minut. Kasumi kontrollimise arvutamine tehingute väljavõtte kaudu võttis aega kokku 2 minutit. Kasumi arvutamiseks tuli krüptovaluuta müügihinnast lahutada krüptovaluuta soetamismaksumus.

Binance platvorm. 2021. aasta jooksul tegi autor välisplatvormil *Binance* ühe ostutehingu ning kaks müügitehingut kahe erineva krüptovaluutaga (*high* ja *bitcoin*). Välisplatvormil sai eraldi genereerida kõikide tehingute väljavõtte Exceli vormis (vt lisa 6), mida kasutajad saavad ühe kalendrikuu jooksul viis korda genereerida. Kuni kuue viimase kuu tehingute väljavõtet sai genereerida kiirelt ja kohe kättesaadavaks nii Exceli vormis (vt lisa 6) kui ka välisplatvormi kuval. Üle kuue kuu tehingute väljavõtet sai ainult eraldi Exceli kujul genereerida ning see protsess võttis kauem aega. Ajaliselt genereeris platvorm Exceli kujul (vt lisa 6) väljavõtet 22 minutit, selline info oli eraldi staatuse all ka kirjas. Samas teisel päeval, kui autor genereeris sama väljavõtet teist korda, siis võttis see aega kolm tundi, mis oli ka kirjas. 2021. aasta tehingud olid Excelis kuvatud ühes veerus ning eraldi kategooria järgi filtreerimata (vt lisa 6). Excelis ei kajastunud krüptovaluuta müümisel saadud kasum. Kajastusid vaid tehingu kuupäev, krüptovaluuta nimetus, tehingu liik, krüptovaluuta hind (tehingu hetkel), kogus, kogusumma ning tehinguga seotud teenustasu. Autor filtreeris Excelis andmed eraldi välja ning arvutas käsitsi ise kasumi välja, arvestades krüptovaluuta soetusmaksumuse ning müügihinna vahe. Soetusmaksumuse ja müügihinna andmed sisestas autor tuludeklaratsioonis vorm 8.3 alla (vt lisa 4). Maksu- ja Tolliamet arvutas kasumi summa automaatselt ning kasumi summa tekkis deklaratsioonil kasumi tabelisse. Kuna autor tegi 2021. aastal kaks müügitehingut, siis ei olnud tuludeklaratsiooni liialt ajamahukas. Tehingute aruandluse genereerimisest kuni tuludeklaratsiooni täitmiseni võttis aega esimesel korral 32 minutit. Tehingute aruandluse genereerimisest kuni tuludeklaratsiooni täitmiseni võttis aega teisel korral kokku kõige kauem – kolm tundi ja 10 minutit.

Gate.io platvorm. Välisplatvormil *Gate.io* tegi autor 2021. aastal kokku 32 müügitehingut kuue erineva krüptovaluutaga (*Mixmarvel*, *bitcoin*, *Floki*, *Ethereum*, *Saitama*, *Marsh*). *Gate.io* platvormil genereeris autor kolm erinevat aruandlust 2021 aasta tehingute kohta, milleks olid: *order placed*, *order filled*, *trading fees*. Aruanded sai genereerida Excelisse ning need sai kohe kätte.

Order filled (vt lisa 7) fail kajastas tehinguid, mis oli krüptovaluuta väärtus selle soetamise hetkel. Samas failis kajastus eraldi real, millises summas krüptovaluuta soetati. Kõik krüptovaluutad olid soetatud ja müüdüd USA dollaritega. Aruandes

kajastus seotushinnad ilma teenustasu hinda maha arvestamata, kui ka teenustasu maha arvestatuna.

Order placed fail kajastab ostutehinguid, mis sisaldas krüptovaluuta väärtust selle müümise hetkel ning samuti ka eraldi reana, millises summas krüptovaluuta müüdi ning aruanne kajastab ostutehingu hinda ilma teenustasu hinda maha arvestamata, kui ka teenustasu maha arvestatuna.

Trading fees aruanne kajastab ostu- ja müügitehingute teenustasusid eraldi. Teenustasu kajastus USA dollarites ja ka krüptovaluuta väärtuse kogusena. *Gate.io* platvormil tehtud tehingute kasumi arvutamise protsess oli kõige ajamahukam. Kasumite välja arvutamise protsess võttis kokku tund aega, alates tehingute väljavõtete genereerimisest. Kasumlike tehingute andmed sisestati Maksu- ja Tolliametile tuludeklaratsiooni vorm 8.3 alla, mis võttis aega kokku 10 minutit (vt lisa 4).

Kasumite välja arvutamiseks tuli müügihinnast lahutada soetusmaksumus. Lähteandmed saadi Exceli aruannetest *order filled* ja *order placed*. Arvutuskäik ei olnud kõige lihtsam kuna tuli osata kasutada Excelis valemeid, mis tegi arvutuskäigu lihtsamaks, kui seda kalkulaatoril eraldi tehes.

Kokkuvõtlikult selgus osalusvaatluse käigus, et kõige mugavam on krüptovaluuta tehinguid teha LHV Panga kaudu ning kasumeid on füüsilistel isikutel lihtsam deklareerida, eelkõige tänu LHV Panga praktilisele maksuaruandele. Välisplatvormidel puudub maksuaruandlus, mille loogika sarnaneks Eesti krüptovaluuta tehingute deklareerimise vormile. Välisplatvormide aruandlused on keerulisemalt üles ehitatud. Välisplatvormidel tehtud tehinguid on raskem hallata ja kasumite välja arvutamine on ajamahukas.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Ankeetküsitluse analüüsist selgus, et vastajate arvates (76,9%) on välisplatvormil tehtud krüptovaluuta tehingute andmete haldamine keeruline ning ajamahukas. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 21 toodud teooriaga, mille kohaselt on inimesed esitanud ka palju küsimusi Maksu- ja Tolliametile, kuidas deklareerida mahukad krüptotehingud.

Tehinguid võib olla tehtud mitmeid ning tehingute välja võetud kasumit ei ole enamus vastajatest deklareerinud. Põhjusteks saab järeltada aruandluste ülesehitusi välisplatvormil ning aruandluste raskendatud kättesaadavust. Ankeetküsitluse vastajad tõid välja, et osadelt välisplatvormidelt ei saagi tehingute väljavõtet genereerida. Välisplatvormilt võetud krüptotehingute kasumid tuleb ka ise välja arvutada, mis kujuneb väga ajamahukaks, eriti kui on kümneid, sadu või koguni tuhandeid tehinguid. Kasumi mitte deklareerimine tähendab Eesti riigile saamata jäänud tulu. Märkimisväärne on ka asjaolu, et suurem osa vastajatest on just välisplatvormidel teinud krüptotehinguid ning sama suur hulk vastajatest ei ole ka kasumlikku tulu deklareerinud. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 13 toodud teooriaga, mille kohaselt jäetakse krüptovaluuta tehingud deklareerimata. Ankeetküsitluse vastuses toodi välja ka asjaolu, et välisplatvormidel võib kuvada tehingute hindu valesti. Krüptovaluuta kasumlikud tehingud tuleb Eestis tuludeklaratsioonil konverteerida eurodesse, mida tuleb maksukohustuslasel ise teha, mis samuti võib kujuneda aeganõudvaks tegevuseks kui on sadu tehinguid erinevate krüptovaluutadega.

Analüüsist selgus, et ollakse teadlik LHV Panga investeerimisteenusest, kuid seda kasutavad vastajatest vaid vähesed. Samas on toodud ankeetküsitluses eraldi välja LHV Panga krüptovaluuta maksuaruande praktilisus. LHV investeerimisteenuse mitte kasutamise põhjuseks võib olla see, et tegemist on üsna uue tootega. Ankeetküsitluse vastuste analüüsist tulid selgelt ka esile, et just välisplatvormidel tehtud krüptotehingute andmete haldamine on keeruline ja aeganõudev. Ankeetküsitluse analüüsist selgus, et krüptovaluutasid, millega kaubelda on täna tuhandeid, mis kinnitab käesoleva töö lk 8 loodud teooriaga, et krüptovaluuta areng on olnud kiire ja osutunud populaarseks lisavõimaluseks pärisrahale.

Osalusvaatluse käigus selgus, et kõige parem ja selgem maksuaruanne kajastus LHV Pangas. Välisplatvormide *Gate.io* ja *Binance* aruanded olid erinevad üksteisest ning nendelt platvormidelt oli kõige ajamahukam kasumid välja arvestada. Samuti oli see ajamahukas protsess, kus eraldi Excelis erinevate aruannetega tuli ise kasum arvutada. Eraldi aruannet välisplatvormidel ei saanud genereerida, mis kajastaks ainult krüptotehingutelt saadud kasumid.

Ankeetküsitluse ja osalusvaatluse analüüsist tulenevalt tehakse ettepanek investeerimishuvilistele, AS LHV Pangale ja Maksu- ja Tolliametile.

Ettepanekud investeerimishuvilistele: pidada välisplatvormidel tehtud tehingute üle jooksvalt aruandlust ehk märkida üles eraldi seotushinnad ja müügihinnad kasumite välja arvutamiseks. Selline tegevus aitaks vältida tulude deklareerimisprotsessil ajamahukat tehingute otsimist ja järke pidamist. Samuti saab siis olla kindel, et kasumid on õigesti deklareeritud. Teiseks ettepanekuks on soetada krüptovaluutat LHV Panga kaudu, mille kaudu saab pidada tehingute üle lihtsat aruandlust ja aitab kaasa mugavale tulu deklareerimise protsessile.

Ettepanek AS LHV Pangale: muuta maksuaruandlus selliselt, et oleks võimalus saata krüptovaluuta tehingute maksuaruande vormi 6.3 andmed automaatselt Maksu- ja Tolliametile ning seejärel lisatakse andmed automaatselt tuludeklaratsioonile. See aitaks tõhustada tehingute andmete korrektset esitamist tuludeklaratsioonil. Samuti oleks see mugav viis investoritel tulusid deklareerida, eriti kui tehinguid erinevate krüptovaluutadega on palju.

Ettepanek Maksu- ja Tolliametile: Kuna ankeetküsitluse tulemustest selgus, et enamus vastajatest on jätnud tulud deklareerimata, siis ettepanek oleks suurendada kontrolli füüsiliste isikute krüptotehingute deklareerimata jätmise osas. Kontrollida võiks ka välisplatvormidel kaubeldavate Eesti residentide andmeid ning seejärel kontrollida, kas tuludeklaratsioonid on korrektselt deklareeritud.

Autori arvates ettepanekute rakendamine aitaks kaasa füüsiliste isikute krüptovaluuta tehingute deklareerimise lihtsustamisele, tänu millele investeerimishuvilised deklareeriksid oma kasumlikud krüptovaluuta tehingutest saadud kasumid õiguspäraselt. Lisaks, ei jääks Eesti riigil tulu saamata. LHV panga teenust hakatakse rohkem kasutama ning seeläbi on Maksu-ja Tolliametil tõhusam saada tehingute andmeid kätte.

KOKKUVÕTE

Krüptoraha on digitaalraha, mis on väga kiiresti saanud populaarseks ning on alternatiiv pärisrahale. Plokiahela tehnoloogial põhinev maksesüsteem on matemaatiliselt kontrollitud ning kindla algoritmiga. Tänu krüptovaluuta kiirele levikule on see jõudnud ka Eestisse, kus investeerimishuvilised on seda hakanud ka endale soetama ja tehinguid tegema. Viimaste aastate krüptotehingute maksustamiste juhtumite menetluste arvu suurenemine tõstatab lõputöö uurimisküsimuse, kuidas parandada krüptovaluuta tehingute deklareerimise protsessi. Lõputöö aktuaalsust rõhutab krüptovaluuta soetamise võimalus LHV Panga kaudu otse arvelduskontolt, mis võimaldab seda teha esimese pangana Eestis.

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada füüsilise isiku krüptotehingute andmete haldamise probleemkohad deklareerimise protsessis ja võimalikud lahendused LHV Panga näitel. Eesmärgi saavutamiseks püstitati kolm uurimisülesannet. Lõputöö eesmärk ja uurimisülesanded täideti ning leiti vastused lõputöö probleemile ja uurimisküsimustele.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk käsitles krüptovaluutade olemust ja deklareerimist. Esimene alapeatükk selgitas välja, milline on krüptovaluuta olemus ja ajalugu. Teine alapeatükk selgitas välja krüptovaluuta tehingutega kaasnevad probleemkohad maailmas. Kolmas alapeatükk kirjeldas füüsilise isiku tulu krüptovaluutas. Samuti kirjeldati, milline on füüsilise isiku krüptovaluuta tehingute deklareerimine Eestis.

Lõputöö teises peatükis ehk empiirilises uuringus analüüsiti vastused uurimisprobleemi täpsustamiseks seatud kolmele uurimisküsimusele ja täideti uurimisülesanded. Esimene alapeatükk kirjeldab uuringu meetodikat, protsessi ning valimit. Teine alapeatükk käsitleb ankeetküsitluse vastuste analüüsi. Kolmas alapeatükk käsitleb osalusvaatluse analüüsi. Neljas alapeatükk käsitleb ankeetküsitluse vastuste ja osalusvaatluse tulemuste põhjal tehtud järeldusi ja ettepanekuid. Andmekogumismeetodiks valiti elektrooniline ankeetküsitlus ning viidi autori poolt läbi osalusvaatlus, deklareerides 2021. aastal tehtud kasumlikud krüptotehingud kolmel erineval platvormil. Eesmärgistatud

mugavusvalimisse kuulusid nii krüptovaluutat soetanud investeerimishuvilised, kui ka investorid.

Lõputöö autori hinnangul on krüptovaluuta tehingute haldamisega seotud ankeetküsitluse tulemused kooskõlas teoreetiliste seisukohtadega, mis tõid välja puudulikud tehingute aruandlused välisplatvormidel ja seetõttu investorite kasumlike tehingute deklareerimata jätmise. Ankeetküsitluse tulemused tõid välja ka suure ajamahukuse krüptotehingute haldamises just tehingute suure mahu tõttu. Maksu- ja Tolliametis tuleb füüsilisel isikul deklareerida vaid kasumlike tehingute summad instrumentide kaupa ning iga instrumendiga seotud tehingud sisestatakse koondsummana. Enamik vastajatest olid samal seisukohal, et üldiselt on krüptovaluutade tehingute haldamine keeruline.

Lõputöö autori läbi viidud osalusvaatlusel selgus, et kõige selgem oli krüptovaluuta tehingute maksuaruanne LHV Pangas, mis võimaldas kiirelt ja lihtsalt kasumlike tehingute summad tuludeklaratsioonile sisestada. LHV Panga maksuaruanne oli väga sarnane Maksu- ja Tolliameti tuludeklaratsiooni aruande vormile. Kõige aeganõudvam ja keerulisem oli tehingute andmeid kätte saada välisplatvormidelt, kus puudus korralik aruandlus, mille tõttu võib tekkida deklareerimisel probleeme. Lõputöö autor teeb ettepaneku investeerimishuvilistele pidada jooksvat aruandlust tehingute üle ning kasutada LHV Panga investeerimisteenust krüptovaluuta ostmiseks.

Tuginedes ankeetküsitluse tulemustele ja osalusvaatlusele, teeb autor ettepaneku LHV Pangale võimaldada maksuaruande andmete automaatse saatmise funktsiooni Maksu- ja Tolliametile tuludeklaratsiooni täitmise lihtsustamiseks. Ankeetküsimustiku vastuste analüüsi tulemuste põhjal teeb autor ettepaneku Maksu- ja Tolliametile tõhustada kontrolli füüsiliste isikute krüptotehingute kontrollimisel. Füüsiliste isikute esitatud andmete õigsuse ning tehingute kontrolli tõhustamiseks aitaks välisplatvormidel kaubeldavate Eesti residentide andmete kontrollimine. Andmete kontrolli käigus selguks, kui paljudel Eesti residentidel on kasumlikud krüptotehingud jäetud deklareerimata ja kas tehingud on deklareeritud õigesti. Ettepanek Maksu- ja Tolliametile on selgitada füüsilistele isikutele meetmed, kuidas saab lihtsustada välisplatvormidel tehtud krüptotehingute deklareerimist, et investorid oleksid motiveeritumad kasumlikud tulud deklareerima.

Lõputöö autori arvates saab lõputööd edasi arendada krüptovaluuta tehingute kontrolli meetodite tõhustamise osas, mille vajalikkus esineb just riigi maksutulu saamata jäämisel. Lõputöö on vajalik Maksu- ja Tolliametile kuna töös kajastatakse krüptovaluuta tehingute andmete haldamise kitsaskohti välisplatvormidel ning tulu deklareerimata jätmise põhjuseid olenevalt selle kohustuse teadlikkusest.

SUMMARY

Cryptocurrency is digital money that has quickly become popular and is an alternative to real money. A payment system based on blockchain technology is mathematically controlled and has a fixed algorithm. Thanks to the rapid spread of the cryptocurrency, it has also reached to Estonia where those who are interested in investing have also started to acquire it and make transactions. The increase in the number of encryption transaction tax proceedings in recent years has raised the question of how to improve the process of declaring cryptocurrency transactions. The topicality of the thesis is emphasized by the possibility of acquiring cryptocurrency through a current account directly through LHV Pank, which enables it to be done as the first bank in Estonia.

The aim of the thesis was to find out the problem areas of cryptographic transaction data management in the declaration process and possible solutions on the example of LHV. To achieve this goal, three research tasks were set. The aim and research tasks of the thesis were fulfilled and the answers to the thesis problem and research questions were found.

The thesis consists of two chapters. The first chapter deals with the nature and declaration of cryptocurrencies. The first subchapter explained the nature and history of the cryptocurrency. The second chapter identified the problems in the world with cryptocurrency transactions. The third subchapter described the income of a natural person in cryptocurrency. The declaration of cryptocurrency transactions of a natural person in Estonia was also described.

In the second chapter of the thesis i.e, the empirical study, the answers to the three research questions set to specify the research problem were found and the research tasks were fulfilled. The first section describes the research methodology, process, and analysis. An electronic questionnaire was chosen as the data collection method and a participatory survey was conducted by the author. The targeted convenience sample included investment enthusiasts who purchased cryptocurrencies as well as investors.

According to the author of the thesis, the results of the questionnaire related to the management of cryptocurrency transactions are in line with the theoretical views that

revealed inadequate reporting of transactions on foreign platforms and therefore the non-declaration of profitable transactions by investors. The results of the questionnaire survey also revealed a high amount of time in the management of cryptographic transactions precisely due to the large volume of transactions. In the Tax and Customs Board, a natural person only must declare the amounts of profitable transactions by instruments, and the transactions related to each instrument are entered as a lump sum. Many respondents agreed that in general, cryptocurrency transactions are difficult to manage.

The participatory survey conducted by the author of the thesis revealed that the tax report of cryptocurrency transactions at LHV Pank was the easiest which made it possible to enter the amounts of profitable transactions in the income tax return quickly and easily. The most time-consuming and difficult was to obtain transaction data from external platforms where there was no proper reporting, which may cause problems with declarations.

The author of the thesis proposes those who are interested in investing to keep current reports on transactions and use LHV Pank's investment service to purchase cryptocurrency.

Based on the results of the questionnaire survey and the survey of participation, the author proposes LHV Pank for the possibility of automatically sending the tax report data to the Tax and Customs Board to simplify the completion of the income tax return.

Based on the results of the analysis of the answers to the questionnaire, the author proposes to the Tax and Customs Board to increase the control over the accuracy of the data on cryptographic transactions of natural persons submitted in the income tax return. To improve the verification of the accuracy of the data submitted by natural persons, the verification of the data of Estonian residents traded on foreign platforms would help. During the data inspection, it would become clear how many profitable cryptographic transactions have not been declared by Estonian residents.

According to the author of the thesis, the thesis can be further developed in terms of the control of cryptocurrency transactions, the necessity of which exists precisely in the event of a loss of state tax revenue. The thesis is necessary for the Tax and Customs

Board because the work reflects the bottlenecks of cryptocurrency transaction data management on foreign platforms, the reasons for not declaring income depending on the awareness of this obligation.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Ahmed, S., 2018. Cryptocurrency & Robots: How to Tax and Pay Tax on Them. *South Carolina Law Review*, 69(3), pp. 697-740.

AS LHV Pank, 2021a. *LHV avab esimese pangana Eestis klientidele krüptovaradega kauplemise võimaluse*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.lhv.ee/et/uudised/2021/45> [Kasutatud 21.01.2022].

AS LHV Pank, 2022b. *Krüptovaradega kauplemine nüüd ka LHV internetipangas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://fp.lhv.ee/news/newsView?locale=et&newsId=5615454> [Kasutatud 23.01.2022].

Binance, 2021. *Webinar: Krüptoraha ja maksud Eestis* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.binance.com/lv/blog/markets/webinar-kr%C3%BCptoraha-ja-maksud-eezis-421499824684903039> [Kasutatud 06.04.2022].

Blachman, G & Steffen, J., 2019. Cryptocurrency and Your Retirement Plan: What's in Your (Crypto) Wallet? *Journal of Pension Benefits: Issues in Administration*, 26(4), pp. 31-36.

Blahušiaková, M., 2022. Accounting for Holdings of Cryptocurrencies in the Slovak Republic: Comparative Analysis. *Contemporary Economics*, 16(1), pp. 16-31.

Bokert, Mark E., & Hahn, A., 2022. Cryptocurrency Investing by Retirement Plans and IRAs. *Employee Relations Law Journal*, 47(7), pp. 50-56.

Browning, L., Davison, L., 2019. Crypto Tax Avoiders Face IRS Roulette: Fess Up or Try to Hide. *Bloomberg*. 8th of January, pp. 1-7.

CoinMarketCap, 2022. Ethereum. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://coinmarketcap.com/currencies/ethereum/> [Kasutatud 04.05.2022].

Cointaxlist, 2022. *How does Germany taxes crypto? Are cryptocurrencies really tax free?* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://cointaxlist.com/blog/how-does-germany-taxes-crypto-is-it-really-tax-free> [Kasutatud 17.02.2022].

Conlon, S. D., Vayser, A., & Schwaba, R., 2019. IRS Releases New Cryptocurrency Tax Guidance. *Journal of Tax Practice & Procedure*, 21(5), pp. 19-43.

Cotler, B., 2020. Cryptocurrency Tax Update: If There's a Hard Fork in the Road, Take It (or Not). *Journal of Taxation of Investments*, 37(2), pp. 43-48.

Eesti Krüptoraha Liit. *Krüptorahade maksustamine*, [Võrgumaterjal]
Leitav: <https://www.kryptoraha.ee/kruptorahade-maksustamine/> [Kasutatud 20.03.2022].

Eesti Rahvusringhääling, 2021. *Rahandusministeerium plaanib krüptovaluuta peo ära lõpetada*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/1608097456/rahandusministeerium-plaanib-kruptovaluuta-peo-ara-lopeta> [Kasutatud 10.04.2022].

Erdmann, C. A., 2021. The Taxation of Cryptocurrencies. *Florida Bar Journal*, 95(4), pp. 58-64.

Flick, U., 2009. *An Introduction To Qualitative Research*, edition 4. London: Sage Publications Ltd.

Forbes, 2021. *IRS Is Catching Crypto Tax Cheats Via John Doe Summons*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.forbes.com/sites/shehanchandrasekera/2021/04/02/irs-is-catching-crypto-tax-cheats-via-john-doe-summons/?sh=531147e53923> [Kasutatud 10.04.2022].

Franck, T., 2021. CNBC. *U.S. Treasury calls for stricter cryptocurrency compliance with IRS, says they pose tax evasion risk*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.cnbc.com/2021/05/20/us-treasury-calls-for-stricter-cryptocurrency-compliance-with-irs.html> [Kasutatud 20.03.2022].

Galea, J., 2021. Portugal – The Most Crypto-Friendly Nation in Europe. *Jean Galea*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://jeangalea.com/portugal-crypto-bitcoin/> [Kasutatud 04.05.2022].

Given, L., 2008. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Sage.

Guest, G., Mack, N., Namey, E., Woodson, C., & Kathleen, M. M., 2005. *Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide*. North Carolina: Family Health International.

Karistusseedustik (2001) RT I, 21.05.2021, 9.

Kessler, L.L., Vandenberg, N., 2021. Cryptocurrency and the IRS: A case applying property tax rules. *Southern Law Journal*, 30, pp. 204-235.

Kyleen P., Roger W. D., & Gaurav K., 2019. A Primer on Taxation of Investment in Cryptocurrencies. *Journal of Taxation of Investments*, 36(4), pp. 3-16.

Laherand, M., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lepik, S., 2020. Kriis on eestlastes investeerimishuvi kasvatanud. *Pealinn*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://pealinn.ee/2020/07/08/kriis-on-eestlastes-investeerimishuvi-kasvatanud/> [Kasutatud 21.02.2022].

Maksukorralduse seadus, (2002) RT I, 22.03.2022, 5

Maksu- ja Tolliamet, 2021a. *MTA selgitab: kuidas tasuda krüptorahalt maksud?*

Leitav: <https://www.emta.ee/uudised/mta-selgitab-kuidas-tasuda-krüptorahalt-maksud> [Kasutatud 23.01.2022].

Maksu- ja Tolliamet, 2022b. *Kuidas tasuda krüptorahalt maksud?*

Leitav: <https://www.emta.ee/uudised/kuidas-tasuda-krüptorahalt-maksud> [Kasutatud 17.02.2022].

Maksu- ja Tolliamet, 2022c. *Kuidas deklareerida investeerimis- ja krüptotulu?*

Leitav: <https://www.emta.ee/uudised/kuidas-deklareerida-investeerimis-ja-krüptotulu#krüptotehingud> [Kasutatud 17.02.2022].

Maksu- ja Tolliamet, 2022d. *Krüptoraha*.

Leitav: <https://www.emta.ee/eraklient/maksud-ja-tasumine/maksustatavad-tulud/krüptoraha> [Kasutatud 20.04.2022].

Offshore Company. *Offshore Company for Holding Bitcoin*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.offshorecompany.com/banking/holding-bitcoin/> [Kasutatud 10.04.2022].

Postimees, 2021. Maksuamet selgitab: kuidas tasuda krüptorahalt maksud? *Postimees*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://investor.postimees.ee/7245358/maksuamet-selgitab-kuidas-tasuda-krüptorahalt-maksud> [Kasutatud 18.03.2022].

Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal, 2022. *Eraisiku krüptorahas saadud tulu maksustamine*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rmp.ee/maksud/kaibemaks/eraisiku-virtuaalses-valuutas-krüptovaluutas-saadud-tulu-maksustamine>

Rahandusministeerium, 2021. *Eesti asub tõhusalt reguleerima virtuaalvääringu teenuseid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/uudised/eesti-asub-tohusalt-reguleerima-virtuaalvaaringu-teenuseid> [Kasutatud 27.04.2022].

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (2017) RT I, 12.03.2022, 19.

Reeves, L., 2022. India's Crypto Tax Policy Lacks 'Nuance'. *International Tax Review*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1wx79sdlfdjw4/indias-crypto-tax-policy-lacks-nuance> [Kasutatud 02.05.2022].

Richard, C., 2015. *Learning Bitcoin*. Birmingham.

Sabu, A., 2020. Reframing Bitcoin and Tax Compliance. *St. Louis University Law Journal*, 64(2), pp. 181-218

Sanchez, G. Edgar., 2017. Crypto-currencies: The 21st Century's Money Laundering and Tax Havens. *University of Florida Journal of Law & Public Policy*, 28(1), pp. 167-191.

Shulman, R., 2020. Are Centralized Cryptocurrency Regulations the Answer? Three Countries; Three Different Directions. *Brooklyn Journal of International Law*, 45(2), pp. 835-878.

Suit, N., Daftary, C. E., Garlett, P., 2021. Broker Crypto Tax Information Reporting Is Here, But It May Not Be Just for Brokers Anymore. *Journal of Taxation of Financial Products*, 18(3), pp. 13-22.

Sundaravelu, A., 2021. US Tax Regulation Still too Ambiguous on Classifying Crypto Assets. *International Tax Review*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1try2039kj4d9/us-tax-regulation-still-too-ambiguous-on-classifying-crypto-assets> [Kasutatud 02.05.2022].

Sykes, A. T., 2019. The Cryptocurrency Craze. *Essence*, 49(7), pp. 61-63.

Tammik, O., 2022. Estonia's Crypto Market Vulnerable to Crime, Regulator Says. *Bloomberg*, p 1.

Tompkins, B., 2021. United States v. Coinbase: Three Years Later. *Criminal Litigation*, 21(1), pp. 9-15.

Tulumaksuseadus (1999) RT I, 22.12.2021, 41.

Veith, M., Lee, J., 2022. Cryptocurrencies Are an Investment-and a Risk. *NACD Directorship*. 48(1), p. 69.

Woodside, M. J., Augustine Jr. K. F., & Giberson W., 2017. Blockchain Technology Adoption Status and Strategies. *Journal of International Technology & Information Management*, 26(2), pp. 65-93.

White, J., 2021. This Week in Tax: US Tax Crackdown on Cryptocurrencies. *International Tax Review*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1rxvb6trfph2/this-week-in-tax-us-tax-crackdown-on-cryptocurrencies> [Kasutatud 02.05.2022].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisa 1. Investeerimishuvilistega läbi viidud ankeetküsitluse küsimused

1. Kas oled ostnud krüptovaluutat eraisikuna või äriühingu alt?
2. Kui vastasid eelnevale küsimusele "äriühingu alt", siis palun põhjenda miks?
3. Kas oled pigem päevakaupleja või pikaajaline investeerija?
4. Kas oled teadlik LHV Panga investeerimisteenusest (krüptovaluuta ost/müük)?
5. Kas oled soetanud/soetad krüptovaluutat välisplatvormidelt või LHV Pangast?
6. Kas oled teadlik, et eraisiku krüptotehingute välja võetud kasum tuleb deklareerida ja nendelt tasuda tulumaks?
7. Kas oled eraisikuna krüptotehingutelt kasumliku tulu deklareerinud?
8. Kas Teie arvates on krüptotehingute andmete haldamine keeruline ja aeganõudev?
Kui jah, siis palun põhjenda miks?
9. Kas Teie arvates on krüptotehingute deklareerimise protsess keeruline?

Lisa 2. Ankeetküsitluse koodipuu

Tabelis on toodud ankeetküsitluste kategooriatest tulenevad koodid.

Tabel. Ankeetküsitluse koodipuu (autori koostatud)

Kategooriad	Koodid
Kategooria 1 Äriühingu alt investeerimise põhjused	1.1 Maksuefektiivsem 1.2 Aruandlus 1.3 Maksukulu optimeeritum
Kategooria 2 Krüptotehingute andmete haldamise probleemide põhjused	2.1 Tehingute aruandlus 2.2 Tehingute arv 2.3 Ajamahukus 2.4 Arvutamine 2.5 Oskus 2.6 Aruandluse kättesaadavus 2.7 LHV lihtne aruandlus

Lisa 3. Residentist füüsilise isiku tuludeklaratsioon vorm A (Eestis saadud tulu)

Eestist saadud tulu deklareerimise vormi A näidis.

6.3	Muu vara võõrandamine			
Vara liik	Aadress	Soetamismaksumus ja võõrandamisega seotud kulud (A)	Müügi-/ turuhind (B)	Kasu Arvutab Maksu- ja Tolliamet

Lisa 4. Residendist füüsilise isiku tuludeklaratsioon vorm A (Välisriigi tulu)

Välisriigis saadud tulu deklareerimise vormi A näidis.

8.3 Muu vara võõrandamine					
Riik	Vara liik	Soetamismaksumus ja võõrandamisega seotud kulud (A)	Müügi-/ turuhind (B)	Kasu Arvutab Maksu- ja Tolliamet	Kinnipeetud või tasutud tulumaks

Lisa 5. LHV Panga krüptotehingute maksuaruanne

LHV Panga krüptotehingute maksuaruande näidis.

6.3 Muu vara vöörandamine - Eestis saadud tulu¹

Vara liik	Nimi	Vöörandamise kuupäev	Soetamismaksumus ja vöörandamisega seotud kulud	Müügi / turuhind	Tulu summa	Tehingu viide
-----------	------	----------------------	---	------------------	------------	---------------

¹Kuvame ainult kasumlikud krüptotehingud, kuna kahjumit ei arvestata tulude arvestamisel krüptovara puhul. Kõikide (k.a kahjumlike) tehingute nägemiseks mine [tehingute väljavõttesse](#).

Lisa 6. *Binance.com* platvormi tehingute aruanne

Välisplatvormi *Binance.com* tehingute aruande vormi näidis Exceli kujul.

<i>Market</i>	<i>Type</i>	<i>Price</i>	<i>Amount</i>	<i>Total</i>	<i>Fee</i>	<i>Fee Coin</i>

Lisa 7. Gate.io platvormi tehingute aruanne

Välisplatvormi Gate.io tehingute aruande näidis (*order filled*).

All Bills Contract bill Option bill Warrant bill Lend Profit Liquidity Mining Bills

Coin: All Filter: Order Filled Time: 2021-01-01 00:00 - 2021-12-31 23:59 Filter

Time	Account type	Action type	Order id	Change amount	Available An
2021-12-03 01:11:12	Exchange account	Order Filled	99653202115		1639.01237
2021-12-03 00:00:55	Exchange account	Order Filled	99634737679		53.6744240
2021-12-03 00:00:40	Exchange account	Order Filled	99634671174		42.7880000
2021-12-02 22:16:04	Exchange account	Order Filled	99587120844		111.472308
2021-11-29 23:05:59	Exchange account	Order Filled	98584257723		51.1646700
2021-11-29 22:59:28	Exchange account	Order Filled	98582587209		49.7454593
2021-11-29 22:05:12	Exchange account	Order Filled	98569876606		53.3052800

All Bills Contract bill Option bill Warrant bill Lend Profit Liquidity Mining Bills

Coin: All Filter: Order Filled Time: 2021-01-01 00:00 - 2021-12-31 23:59 Filter

Order id	Change amount	Available Amount	Remarks
99653202115		1639.01237000000MIX	Available: 1639.01237000000MIX
99634737679		53.67442400000TTT	Available: 53.67442400000TTT
99634671174		42.78800000000TTT	Available: 42.78800000000TTT
99587120844		111.47230881018USDT	Available: 111.47230881018USDT
98584257723		51.16467000000XRP	Available: 51.16467000000XRP
98582587209		49.74545932218USDT	Available: 49.74545932218USDT
98569876606		53.30528000000XRP	Available: 53.30528000000XRP